

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในบทนี้ผู้ศึกษาได้แบ่งการนำเสนอผลการศึกษา ออกเป็น 5 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาและพิธีการของประเพณีสลากภัตโดยทั่วไปในดินแดนล้านนา หรือเขตภาคเหนือตอนบน

- 1.1 ความเป็นมาและความหมายของประเพณีสลากภัต
- 1.2 ค่านิยมในการกินสลาก
- 1.3 ประเภทของสลากภัต
- 1.4 องค์ประกอบของสลากภัต

2. บริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนตำบลประตูป่า

- 2.1 ประวัติความเป็นมา
- 2.2 ที่ตั้ง
- 2.3 อาณาเขต
- 2.4 ประชากร
- 2.5 ภูมิประเทศ
- 2.6 การปกครอง
- 2.7 ขนบธรรมเนียมประเพณี
- 2.8 ระบบความเชื่อของคนในชุมชน
- 2.9 ระบบการสืบทอดของคนในชุมชน
- 2.10 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

3. ประเพณีสลากย้อมและสภาพการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

- 3.1 ระบบครอบครัวและเครือญาติ
- 3.2 ความสัมพันธ์ในชุมชน
- 3.3 ระบบเศรษฐกิจ
- 3.4 การทานสลากย้อม
- 3.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. สภาพปัญหาการจัดการงานประเพณีสลากย้อมของชุมชนตำบลประจวบ

4.1 ด้านสังคม

4.2 ด้านเศรษฐกิจ

5. แนวทางการจัดการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีสลากย้อมให้เกิดความยั่งยืนอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

5.1 การจัดการประเพณีงานบุญสลากย้อมอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

5.2 รูปแบบของประเพณีงานบุญสลากย้อม

5.3 กิจกรรมเผยแพร่และส่งเสริมความเข้าใจในคุณค่าของประเพณีสลากย้อม

1. ประวัติความเป็นมาและพิธีการของประเพณีสลากภัตโดยทั่วไปในดินแดนล้านนา หรือเขตภาคเหนือตอนบน

1.1 ความเป็นมาและความหมายของประเพณีสลากภัต

ประเพณีทานสลาก คือ การทำบุญสลากภัตในล้านนาไทย มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น บางแห่งว่า “กินถ้วยสลาก” บางแห่งเรียก “กินสลาก” บางแห่งว่า “ตานถ้วยสลาก” มีความหมายเป็นอย่างเดียวกัน ประเพณีกินสลาก หรือทานสลากเป็นประเพณีเก่าแก่ที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา ตั้งแต่พุทธสมัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ดังปรากฏในพระธรรมบทพุทธกนิยาว่าพระพุทธรองค์ทรงสรรเสริญพระสาวกอรหันต์ของพระองค์คือ พระโกณฑธานเถระ ซึ่งเป็นผู้โชคดีในการจับสลากได้ที่หนึ่งทุกครั้ง แม้พระพุทธเจ้าก็สู้ท่านไม่ได้ เหล่าพระสาวกทั้งหลายมีความสงสัยว่า ทำไมท่านจึงมีโชคเช่นนั้น พระพุทธรองค์ทรงตรัสบอกแก่ภิกษุสงฆ์ทั้งหมดว่า โกณฑธานปรารภว่าถ้าเลือกอะไร แข่งขันอะไร ขอให้ได้ที่หนึ่งเสมอ ดังนั้นในชาตินี้ โกณฑธานจึงเป็นคนโชคดี

ภาคเหนือเรียกประเพณีทำบุญสลากภัตว่างานทำบุญทานข้าวสลาก (ตานถ้วยสลาก) หรือกินถ้วยสลาก ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านาน ทั้งนี้เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลตามแต่จุดประสงค์ของผู้ทำบุญ เช่น ทานให้กับผู้ล่วงลับ ให้กับตนเองในภายภาคหน้า หรือให้กับเทวดาฟ้าดินไปตลอดจนถึงเจ้ากรรมนายเวร จะนิยมเริ่มทำกันในช่วงกลางพรรษาในราวปลายเดือนสิงหาคม กันยายน ตุลาคม และจะกินกันมากในเดือนกันยายน หรือราววันเพ็ญเดือนสิบสองเหนือและสิ้นสุดในเดือนเกียงดับ เพราะถือว่าเดือนนี้เป็นเดือนที่อดอยากของชาวบ้าน ด้วยเหตุหลายประการ ประการสำคัญคือข้าวเปลือกที่เก็บไว้ในยุ้งฉางใกล้จะหมดหรือหมดไปแล้ว คนที่มีข้าวเปลือกก็จะเก็บไว้กินจนกว่าจะเก็บเกี่ยวข้าวใหม่มาใส่ในปีต่อไป ซึ่งจะอยู่ประมาณเดือนมกราคม คนที่ซื้อกินข้าวสารก็จะหาซื้อยากและมีราคาแพง ด้วยเหตุนี้จึงถือว่าในระหว่างเดือนเหล่านี้เป็นเดือนที่แร้นแค้น อดอยาก เมื่อคนทั่วไปอดอยากก็พากันคิดถึงผีที่เป็นญาติพี่น้องก็มักจะ

อดอยากเช่นกัน ห่วงว่าพ่อแม่พี่น้องที่ตายไปแล้วจะไม่มีเครื่องอุปโภคบริโภค จึงรวมกันจัดพิธีทำบุญทานข้าวสลาก จัดข้าวปลาอาหารของกินของใช้ไปถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ เพื่ออุทิศส่วนบุญให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว การทำบุญทานข้าวสลากมีพิธีการตามคติกับการทานในโอกาสอื่นตรงที่ไม่จำเพาะเจาะจงแก่สงฆ์รูปใดองค์ใด โดยทำเป็นสลากไปรวมปะปนกันให้พระภิกษุสามเณรจับสลากหรือฉลาก หากถ้วยสลากหรือภาชนะที่บรรจุเครื่องไทยทานตกที่พระภิกษุหรือสามเณรรูปใดก็จะยกถ้วยสลากถวายแก่รูปนั้น ในวันงานทานข้าวสลากชาวบ้านจะนัดหมายตกลงกันว่าวันใดจะเป็นวันทานข้าวสลาก โดยจะเริ่มจากวัดสำคัญที่สุดในละแวกนั้นเสียก่อน ซึ่งการจัดงานนั้นจัดให้มีงาน 2 วัน คือ วันแต่งดาหรือวันสุกดิบวันหนึ่ง และวันทานหรือวันถวายทานอีกวันหนึ่ง ในวันแต่งดานั้นทุกหลังคาเรือนจะจัดหาวัสดุ ข้าวของ ของกินของใช้ตามกำลังศรัทธา ญาติพี่น้องที่อยู่ต่างบ้านไม่ว่าไกลหรือใกล้ เมื่อรู้ข่าวก็จะพากันมาสมอม คือมาร่วมบริจาคจตุปัจจัยสมทบในการบำเพ็ญทานตามสาธุญาติของตน ¹

1.2 ค่านิยมในการกินสลาก

การทำบุญสลากกัถนับเป็นประเพณีที่สำคัญของล้านนาไทยประการหนึ่งเนื่องมาจากค่านิยมที่สืบทอดกันมาแต่โบราณจนกลายเป็นประเพณีสืบมาช้านาน คือ

- (1) ประชาชนว่างจากภาระกิจการทำนา
- (2) ผลไม้ เช่น ส้มโอ ส้มเขียวหวาน ส้มเกลี้ยงกำลังสุก
- (3) ประชาชนหยุดพักไม่เดินทางไกลเพราะเป็นฤดูฝน
- (4) พระสงฆ์จำพรรษาอยู่อย่างพร้อมพร้อม
- (5) ได้โอกาสสงเคราะห์คนยากจนเป็นสังคหทาน
- (6) ถือว่ามีอานิสงส์แรงคนทำบุญสลากมักมีโชคมีลาภ

1.3 ประเภทของสลากกัถ

สลากกัถทางเมืองเหนือประกอบด้วย

- (1) สลากน้อย คือ สลากถ้วยเล็ก (กระชู่หรือชะลอมเล็กๆ) ใช้อุทิศแด่ผู้ตายหรือทำบุญเพื่อเป็นกุศลให้แก่ตนเองในภพภูมิต่างๆ
- (2) สลากถ้วยใหญ่หรือสลากโชค ใช้ถวายเป็นมหากุศลสำหรับบุคคลผู้มีกำลังศรัทธาและร่ำรวยเงินทองทำถวายเพื่อเป็นพลวปัจจัยให้มีกุศลมากขึ้น

¹ พวงเพ็ญ เมืองนิตย และคณะ, ประเพณีสลากกัถ, นครสวรรค์ : ริมปิงการพิมพ์, 2456, หน้า 24.

ส่วนประเภทของสลากในพิธีการถวายสลากภัตที่นิยมมี 3 ประเภท คือ

- (1) สลากเอาเส้น ประชาชนเป็นผู้จับสลาก แล้วนำสลากไปถวาย
- (2) สลากที่พระสงฆ์จับสลากเอง
- (3) สลากข้อม นิยมทำกันในกลุ่มชาวยอง โดยเฉพาะหญิงสาวถือว่าเป็นการทำบุญครั้งใหญ่ในชีวิตเทียบได้กับการบวชของผู้ชาย

ประเพณีสลากภัตที่ทำกันในปัจจุบันนี้นิยมให้พระสงฆ์จับสลากเองเป็นส่วนใหญ่ เพราะง่ายและไม่เสียเวลา ผู้ที่จะทานสลากภัตก็ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมว่าจะทานเท่าไร ถ้าเป็นสลากธรรมดาที่เป็นสลากที่ทำง่ายๆ เหมือนสังฆทานในสมัยก่อนเรียกว่า “ก้วยจีปุม” โดยเรียกตามลักษณะของก้วยที่อ้วนกลม สลากโชค คือ สลากที่มีของดีมีค่ามีขอดีจกแต่งอย่างสวยงาม ใครจะถวายทานก็ได้จะทำทุกครั้งก็ได้ ไม่กำหนดว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงที่เป็นเจ้าภาพ หรืออาจเป็นคณะศรัทธาร่วมกัน หรือกลุ่มต่างๆ มาร่วมกันเป็นเจ้าภาพ การทานสลากก็แล้วแต่เจตนาว่าใครจะทานไปหาใคร เช่น ทานหาคนตาย ทานเพื่อตนเองเพื่อไว้ใช้ในภพภายหน้า ซึ่งสลากทั้งสองประเภทที่กล่าวมาแล้วสามารถทำได้แล้วแต่เจตนาของเจ้าภาพ

1.4 องค์ประกอบของประเพณีสลากภัต

กิจกรรมและอุปกรณ์สำคัญในการทำบุญก้วยสลาก ประกอบด้วย

1.4.1 ดันสลาก หรือก้วยสลาก

“ดันสลาก” หรือ “ก้วยสลาก” คือเครื่องไทยทานที่จัดเป็นพุ่มตามแนวคิดของคันถัลพฤกษ์ ดันสลากจะแบ่งออกเป็น 3 ระดับ

(1) ก้วยโชค

เป็นสลากขนาดใหญ่ เรียกว่า สลากโชค หรือ ก้วยโชค (อ่าน “โก้ยโจก”) เป็นเครื่องไทยทานที่ทำอย่างวิจิตรและมีขนาดใหญ่ บางทีอาจทำเป็นชองอ้อย หรือกระบะมี ขาสองเท้าเอาทำจากฟางประดับด้วยดอกไม้ หรือกิ่งไม้แขวนด้วยเครื่องใช้ต่างๆ บางแห่ง ใช้ไม้ไผ่รวกทั้งลำเสียบปักของ กินของใช้ตั้งแต่ต้นจนถึงปลาย บางครั้งก็ใช้กระบุงขนาดใหญ่ปักด้วยต้นคา หรือหญ้าคาทำเป็นลำยาว แล้วแขวนด้วยวัตถุข้าวของต่างๆ บางท้องถิ่นสร้างเป็น บ้านจำลอง ใส่ด้วยข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือนจนครบทุกอย่าง บางแห่งสร้างเป็นรูปปราสาท รูปเรือ รูปช้าง ม้า วัว ควาย ข้างในใส่ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องอุปโภคบริโภค ยอดหรือปัจจัยของก้วยโชคจะมีจำนวนเงินมากกว่าก้วยชนิดอื่น ถ้าเป็นดันสลากข้อม ซึ่งเป็นสลากพิเศษของหญิงสาวในกลุ่มไทยของก็จะ มีข้างของเครื่องใช้เพิ่มจำนวนขึ้นจนรวมไปถึงกระจก หวี แป้ง ผ้าเช็ดหน้า จำพวกข้าวของเครื่องใช้ของ

ผู้หญิงจะนำมาใส่จนครบ แล้วกางร่มไว้บนยอดสุด หญิงสาวนิยมทำต้นสลากข้อมถวายเพราะเชื่อว่าเมื่อแต่งงานแล้วจะทำให้ครอบครัวมีความสุข

ภาพ 3 ต้นสลากโชค

(2) กว๋ยสำหรับ

เป็นต้นสลากขนาดปานกลาง เรียกว่า กว๋ยสำหรับ ใช้กว๋ยหรือตะกร้าภาชนะเป็นที่บรรจุข้าวของเครื่องกินเครื่องใช้ เช่น กว๋ยดินซ้าง กระบุง พ้อม กะละมัง ถังน้ำ เป็นต้น ข้าวของเครื่องใช้ที่ใส่ข้างในมีพร้อมทุกอย่าง แต่ยอดหรือปัจจัยเงินที่ใส่ทำบุญอาจมีจำนวนน้อยกว่ากว๋ยโชค

ภาพ 4 กว๋ยสำหรับ

(3) ก้วยซอง

เป็นต้นสลากขนาดเล็ก เรียก ก้วยซอง คือ ตระกร้าที่สานอย่างง่าย ๆ เป็น “ซอง” หรือภาชนะสานด้วยตอกไม้ไผ่เป็นรูปตะกร้าโปร่งทรงสูง ปล่อยตอกให้พ้นจากตัวตระกร้าขึ้นไป รongด้วยใบตองแล้วใส่ข้างปลาอาหารทุกอย่าง แล้วจึงรวบตอกที่พันขึ้นไปผูกติดกันเพื่อปิดปากก้วย เครื่องกินเครื่องใช้ที่ใส่ในก้วยมีข้าวสุก ข้าวสาร อาหารสุก ส่วนใหญ่จะเป็นอาหารแห้ง เช่น แคนหมู แหนม ไส้อั่ว เนื้อนึ่ง ปลาปิ้ง พริกเกลือ หอม กระเทียม หมาก ปูน พลุ ยาสูบ ขนมห่ม ขนมหวานต่างๆ ลูกไม้ผลไม้ เช่น ส้มโอ กล้วย อ้อย มะพร้าว น้ำตาล ถ้าเป็นก้วยซองจะมีเนื้อที่ใส่ของเหล่านี้อย่างละไม่มาก กล้วยจะแบ่งใส่ 1-2 ลูก ส้มโอก็ผ่าใส่ 1 กลีบ อ้อยก็ตัดยาวขนาด 1 คืบ ใส่ไว้ 1 ท่อน ถ้าเป็นก้วยสำหรับและก้วยโชค ของเหล่านี้จะใส่ทั้งลูกทั้งหวี ก้วยซอง นิยมทำถวายอุทิศส่วนบุญให้คนตาย เช่น บิดามารดา เป็นต้น²

นอกจากนี้ยังมีอีกประเภทหนึ่ง มีลักษณะของส่วนต้นสลากเป็นพิเศษเรียกว่า “สลาก ย่อม”

ภาพ 5 ก้วยซอง

² วรรณิการ์ อินทรแสง, การศึกษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน. ลำพูน : ภัณฑการพิมพ์, 2547, หน้า 190.

ภาพ 6 สลากย้อม

1.4.2 การสอมปอย

คือ การที่มีญาติมิตรนำเอาสิ่งของไปสอมหรือไปร่วมสมทบทำบุญกับเจ้าของต้นสลาก นั้น ข้าวของที่พี่น้องนำไปสอมจะเป็นดอกไม้ที่สวยงาม หรืออาจเป็นดอกไม้พื้นเมืองที่มีกลิ่นหอม เช่น ดอกจำปา ดอกพุดซ้อน ดอกสะบันงา เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีกล้วย อ้อย หนากพลู นอกจากจะเอาไป สอมแล้ว ยังช่วยแต่งช่วยดาเครื่องสลากจนเสร็จอีกด้วย ผู้เป็นเจ้าของต้นสลากหรือเจ้าของบ้านก็จะนำ ข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงญาติพี่น้องที่มาสอม นอกจากนี้ยังนิยมทำขนมพื้นเมืองเพื่อไว้ทำบุญและเป็นของฝากแขกที่มาร่วมทำบุญ เช่น ข้าวต้มกระทิ ข้าวต้มกล้วย ข้าวต้มถั่ว แต่ที่นิยมทำและชอบกินกันคือ ขนมจ็อก หรือขนมเทียนแบบล้านนา พอถึงตอนเย็นเมื่อญาติพี่น้องจะกลับบ้าน เจ้าภาพก็จะห่อเอาขนมจ็อก เป็นของฝากให้แก่พี่น้องทุกคนเพื่อนำไปให้ลูกหลานที่อยู่บ้านได้กินกัน การแต่งดาต้นสลากใช้เวลาทั้งวันจึงจะเสร็จ เพราะคนสมัยก่อนต้องทำด้วยมือเองทั้งหมด ไม่ได้ซื้อหาเอาได้ง่ายอย่างกับปัจจุบัน

จำนวนกล้วยที่ชาวบ้านทุกครัวเรือนต้องแต่งดา ในสมัยก่อนนั้น แต่ละครัวเรือนจะเตรียมกล้วยของไว้ตั้งแต่ 10 กล้วยขึ้นไป เพราะจะต้องนำไปถวายพระพุทธ พระธรรม พระธาตุคือองค์เจดีย์ (ถ้าวัดนั้นมี) ถวายเจ้าอาวาส และมอบให้แก่อาจารย์วัด(มัคทายก) รวมเป็น 5 กล้วย และกล้วยทั้งห้านี้ ไม่ต้องมีเส้นสลากหรือรายชื่อเจ้าของและคำอุทิศ นอกนั้นจะเป็นกล้วยของที่มีเส้นเพื่ออุทิศให้แก่ญาติที่ตายไปคนละ 1 กล้วย อุทิศถึงเทวดาฟ้าดิน อุทิศถึงสัตว์เลี้ยงใช้งานที่ตายไป ส่วนกล้วยสำหรับจะแบ่งตามจำนวนคนที่มียู่ในครอบครัวนั้นๆ คือพ่อแม่ 1 สำหรับ ลูกๆ คนละ 1 สำหรับ โดยกล้วยสำหรับ

จะทำให้อุทิศถึงคนตายและอุทิศไว้ส่วยภายในด้วย ส่วนถ้วยช้อนนั้น แต่ละบ้านอาจจะมี 1 คัน แต่ถ้ามียุชชวยลูกสาวอาจจะมี 2 คันก็ได้³

1.4.3 ไม้เสียบถ้วย

ถ้วยของส่วนบนจะทำเป็นไม้ 3 ง่ามปักไว้ โดยไม้ตรงกลางจะยาวกว่า 2 ข้าง และเป็นไม้เสียบไม้ขีดไฟและขอเงินปัจจัย อีก 2 ข้างจะเสียบด้วยบุหรี่ย่างละ 1 มวน บางท้องถิ่นเอาใบตาลหรือ ใบลานมาพับทำเป็นรูปหงส์ปากคาบขอเงินปัจจัยที่ปักไว้ที่ส่วนบนของถ้วยของ

1.4.4 เส้นสลาก

เส้นสลาก หรือ ชื่อเจ้าศรัทธาและคำอุทิศ สมัยก่อนทำด้วยใบตาลหรือใบลาน นำมาตากให้แห้งแล้วตัดแต่ง กว้างประมาณ 3 - 4 เซนติเมตร ยาวประมาณ 40 - 50 เซนติเมตร แหลมหัวแหลมท้าย แต่งขยักหัวให้สวยงามเพื่อเขียนชื่อผู้เป็นเจ้าของถ้วยสลากและความปรารถนาของผู้ถวาย ในตอนกลางวันจะแต่งคาถันสลากจนเสร็จ พอถึงกลางคืนก็ยังมีพี่น้องหรือบ่าว (ชายหนุ่ม) มาเที่ยวอีกครั้ง เพราะถ้าเป็นสลากข้อมจะใช้เวลาในการแต่งคาถันสลากนานกว่าสลากชนิดอื่น หญิงสาวที่ยังแต่งคาถันสลากไม่เสร็จก็จะแต่งให้เสร็จในตอนกลางคืน พวกหนุ่มๆ ก็จะพากันมาช่วยหญิงสาวแต่งคาถาและถือโอกาสได้ อู้สาว คือ การพูดคุยเกี่ยวพาราสีกับสาวเจ้าไปในตัว ในจำนวนบ่าวที่มาเที่ยวนั้น ถ้าเป็นคนที่เคยบวชเรียนมา และสามารถอ่านเขียนตัวเมืองได้ ก็จะมาช่วยเขียนเส้นสลากให้แก่เจ้าของบ้าน ในสมัยก่อนการจารชื่อเจ้าของสลากและคำปรารถนาจะจารด้วยอักษรตัวเมืองหรืออักษรธรรมล้านนาทั้งสิ้น คำเขียนเส้นสลาก ภาษาคำที่จารลงบนใบตาลหรือใบลานที่เรียกว่าเส้นสลาก เป็นแบบที่เขียนสลับต่อกันมานาน ดังนั้นคำในเส้นสลากจึงจะมีถ้อยคำที่คล้ายคลึงกันเกือบทุกที่ทุกท้องถิ่นใน เขตล้านนา

ถ้าเป็นถ้วยช้อน มักจะจารว่า “อิมินา สลากภตุตทานํ สพุพรุกขทานํ สพุพปริวารทานํ ภาณูโถทานํภิกขุหารทานํ หมายทานสลากตันนี้ หมายมีศรัทธา.....พร้อมทั้งภริยา ลูกหลานทุกคน ขออุทิศไว้ส่วยในภายหน้า ของถึงสุข 3 ประการ มีพระนิพพาน เป็นยอด นิพพานปัจจุโย โหตุเม นิจุจํ ฐวํ ฐวํ ”

ถ้าเป็นถ้วยสำหรับ มักเขียนว่า “สุทินนํ วัตถุทานํ หมายทานสำหรับนี้ศรัทธา.....พร้อมด้วยลูกหลานทุกคน ทานไปหา.....ผู้ที่ล่วงลับขอหื้อไปรอดไปถึง จัมเตอะ ”

ถ้าเป็นถ้วยของ มักเขียนว่า “หมายทานสลากข้าของนี้ศรัทธา.....ขออุทิศไปหา เทวบุตรเทวดา อินทร์พรหม ครุฑ นาค น้ำปรไมไอสวรร” หรือ “ขออุทิศไปหาพ่อแม่ผู้มีชื่อว่า.....ขอไปรอดถึงจัม” หรือ “อุทิศไปถึงสัตว์ทั้งหลายเข้าได้บุบติ” หรือ “อุทิศไปหา เจ้ากรรม

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 191.

นายเวรทั้งหลาย” หรือบางคนก็อุทิศไปหาวัว ควาย ช้าง ม้า ที่เจ้าของรักและได้ตายจากไป เช่น “ขออุทิศ ไปหาควายแม่ว่อง.....”

เมื่อถึงวันที่มีงานทำบุญข้าวสลาก เจ้าของเรือนหรือเจ้าของสลากจะตั้งแต่เช้ามีคเข้าครัว หุงข้าว ทำอาหาร เมื่อข้าวสุกแล้วก็จะจัดสำรับข้าวและอาหารขนาดเล็กไปใส่ข้าวพระเจ้า หรือถวายอาหารแก่พระพุทธรูปที่หิ้งพระ จากนั้นก็จะห่อข้าวสุกและอาหารแห้งใส่ในถ้วยสลากทุกถ้วย เมื่อกินอาหารมื้อเช้าเสร็จแล้ว จะพากันอาบน้ำแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่สวยงาม โดยเฉพาะพวกหนุ่มสาวจะใส่เสื้อผ้าที่มีสีสันที่ชื่อหมาไว้ เพราะตามธรรมดาถ้าไม่มีงานเทศกาลอะไรก็จะไม่มีโอกาสได้สวมใส่เสื้อผ้าใหม่เลย เนื่องจากหากไม่มีงานบุญแล้วเอาเสื้อผ้าใหม่มาใส่ชาวบ้านก็จะนินทาได้ ดังนั้นเมื่อมีงานอย่างนี้จึงตื่นเต้นที่จะได้ใส่เสื้อผ้าสวยงามมาอวดกัน เมื่อพร้อมแล้วก็ช่วยกันนำเอาต้นสลาก ถ้วยสลากไปตั้งไว้ในศาลาบาตร ซึ่งวัดในสมัยก่อนจะมีศาลาบาตรใกล้วิหารเกือบทุกวัด แล้วเอาเส้นสลากขึ้นไปกองรวมกันที่หน้าพระประธานในวิหาร สำหรับถ้วยสลากที่ไม่มีเส้น 5 ถ้วยนั้นจะยกไปประเคนถวายพระพุทธรูปที่ฐานแท่นแก้ว หรือพระประธานในวิหาร 1 ถ้วย ยกไปประเคนพระธรรมที่ฐานธรรมาสน์ทรงปราสาท อันเป็นที่สำหรับแสดงพระธรรมเทศนา 1 ถ้วย ยกไปประเคนรับพรจากเจ้าวัดคือเจ้าอาวาส 1 ถ้วย ยกไปประเคนพระธาตุเจดีย์ 1 ถ้วย และยกไปประเคนรับพรจากอาจารย์วัดหรือมัททยก 1 ถ้วย

1.4.5 อั้นข้าวต้ม

ในระหว่างทางที่ชาวบ้านจะเดินทางนำเอาถ้วยสลากไปทำบุญที่วัด ข้างทางมักจะมีเด็กเล็กวิ่งวี้ดวิ่งควาย ช่วยกันทำห้างร้านเล็กๆ สร้างด้วยไม้ไผ่ แบบหยาบๆ กว้างประมาณ 50 เซนติเมตร ยาวประมาณ 1 เมตร สูงประมาณ 1 เมตร บนเส้นทางหนึ่งๆ อาจจะมีเด็กสร้างฮ้านไว้อย่างน้อย 1 ฮ้าน เมื่อชาวบ้านเดินผ่านและเห็นฮ้านนี้ ก็จะเอาข้าวต้มมัดที่เตรียมไว้ไปวางไว้บนฮ้าน ในตอนกลางวันพวกเด็กเล็กวิ่งควายที่หิวก็จะแะมาคุแล้วนำข้าวต้มนั้นไปแบ่งกันกิน

1.4.6 แม่หาบ

ในกรณีที่พระภิกษุสามเณรที่ได้รับนิมนต์ไปกินถ้วยสลากที่วัดอื่น สมัยก่อนบางท้องถิ่นบางอำเภอ บางจังหวัด จะมีแม่หาบตามพระภิกษุสามเณรไปด้วยรูปละ 1 คน ผู้ที่เป็นแม่หาบส่วนมากจะเป็นหญิงสาวในหมู่บ้านนั้นๆ คนที่เป็นแม่หาบจะแต่งดาถ้วยสลาก ไปร่วมทำบุญกับวัดอื่นคนละ 1 ถ้วย มักจะจัดเป็นถ้วยสำรับและตกแต่งดาอย่างสวยงาม บางคนเอาใบตาลมาพับเป็นหงส์คาบปัจจัย แล้วเขียนชื่อและคำอุทิศใส่ใบลานเป็นเส้นสลากไป 1 เส้น และถ้วยสลากของแม่หาบยังมิใบลาน อีกอันหนึ่งที่พระภิกษุหรือคนที่เคยบวชเรียนมาแล้วที่เรียกว่า น้อย หรือ นาน เป็นผู้เขียนให้โดยเขียนเป็นคำโคลงหรือกะโลง เขียนเป็นคำอ้อ เขียนเป็นคำว่ บางแห่งเรียกว่า ส้อย

สลาก เป็นสำนวนการเขียนที่ไพเราะ กล่าวถึงคำปรารภของแม่หีบผู้เป็นเจ้าของคันสลากนั้น แม่หีบจะเอาภาชนะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น กระบุง หรือตะกร้า สมัยต่อมาใช้กะละมังใส่สาหร่าย แล้วเอาก้วยของนางใส่ในหีบแล้วหีบตามพระภิกษุสามเณรไป

ในวันที่มีการกินก้วยสลากนั้น พระภิกษุสามเณรโดยเฉพาะสามเณรองค์น้อยๆจะตื่นตื่นเป็นพิเศษ เพราะอยากจะได้ก้วยโชค มีการจุดเทียนบูชาเอาโชค เอาน้ำหมอนึ่งดูบหั่ว เอาเด็ยหมอนึ่ง (คือผ้าที่ชุบน้ำให้เปียกเอาเวียนรอบรอยต่อระหว่างหมอนึ่งกับไหข้าวป้องกันไอน้ำออก) ผูกเอาไปเพราะเชื่อว่าทำอย่างนี้จะทำให้โชคดี วัดแต่ละวัดจะเดินทางไปร่วมงานกินก้วยสลากเป็นขบวน มีพระภิกษุนำ ตามด้วยสามเณร ตามด้วยแม่หีบ ตามด้วยชะโยม(เด็กวัด) เมื่อไปถึงวัดที่กินก้วยสลาก แม่หีบจะนำเอาหีบและก้วยของนางไปตั้งเรียงกันในศาลาหรือสถานที่ทางวัดจัดไว้ให้ แล้วนางจะเอาเส้นสลาก (บัญชีรายชื่อสลาก) ขึ้นไปรวมกันที่ในวิหาร

1.4.7 ใส่บาตรยาจก

งานกินก้วยสลากทุกงานจะมียาจกฉวนิพคนขอทานเดินทางมาจากถิ่นต่างๆ ทั้งใกล้และไกล เพื่อมาขอกินข้าวก้วยสลาก ในช่วงเช้านี้คณะกรรมการจะจัดให้พวกเขาจากนั่งเรียงแถวกันที่หน้าวิหารหรือ ข้างวิหาร จากนั้นศรัทธาชาวบ้านก็จะนำเอาข้าวสารใส่ภาชนะมาแจกทานให้กับยากจนให้ทั่วถึง กันทุกคน โดยเฉพาะพวกหนุ่มสาวจะชอบการทำบุญแจกข้าวสารแก่พวกเขาจากที่ยากจนและตั้งจิต อธิฐานขออย่าได้อดอยาก ขอให้มีความสุขปลาอาหารกินตลอดชาติ

1.4.8 สุนเส้น

เมื่อเห็นว่าทุกคนทุกหลังคาเรือนนำเอาเส้นสลากมาวางรวมกันหมดแล้ว ทางคณะกรรมการผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะทำการสุนเส้นสลาก คือ นำบัญชีรายชื่อสลากทั้งหลายไปรวมกัน โดยทุกคนนั่งหรือยืนรอบๆ กองเส้นสลาก ต่างคนต่างหอบเอาเส้นขึ้นโปรยไปรอบๆ กอง บางครั้งก็จะเอาโปรยลงบนหัวของกรรมการเป็นที่สนุกสนาน เมื่อเห็นว่าคละเคล้าปะปนกันแล้ว จึงช่วยกันเอาดอกผูกเส้นสลากทำเป็นมัดๆ ละ 10 เส้น ถึงตอนนี้ก็จะรู้จำนวนของเส้นสลากแล้วว่าได้จำนวนเท่าใด แล้วจึงนำไปคำนวณกับจำนวนพระภิกษุสามเณรที่นิมนต์มา ในสมัยโบราณมีสูตรในการแบ่งเส้นสลาก ดังปรากฏในพัสสาของวัดสันป่าเลียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ว่าจำนวนพระภิกษุมีเท่าใดเอาเป็นเลขตั้งไว้เอา 2 คูณ ได้เท่าใดเอาจำนวนของสามเณรมาบวก ได้เท่าใดแล้วเอาหารกับเส้นสลาก ออกมาเท่าใดก็แบ่งเป็นจำนวนเส้นของสามเณรที่จะรับสลาก เส้นที่เหลือจากนั้นก็ เอาจำนวนพระภิกษุหารได้เท่าใดก็เท่านั้น ก็คงจะเป็นพระภิกษุได้เส้นสลากมากกว่าสามเณรครึ่งหนึ่งนั่นเอง สมัยต่อมาวัดที่กินสลากต้องการเงินไปทำนุบำรุงวัด จึงจัดแบ่งเส้นสลากเป็นของพระเจ้าครึ่งหนึ่ง เหลือครึ่งหนึ่งเอามาหารกับจำนวนพระภิกษุสามเณร ถ้าได้เส้น

น้อยก็จะแบ่งเป็น 3 ส่วน เอาเป็นของพระเจ้าส่วนหนึ่ง เหลือ 2 ส่วนนำมาแบ่งให้พระภิกษุสามเณร ถ้าพระภิกษุได้ 10 เส้น สามเณรก็จะได้ 5 เส้น

เมื่อจัดเรื่องเส้นสลากเรียบร้อยแล้ว จะนิมนต์พระภิกษุสามเณรขึ้นไปบนวิหาร ทำพิธีไหว้พระรับศีลแล้ว จะมีการเทศน์จากธรรมหรือคัมภีร์ไบเบิลเรื่องอานิสงส์ข้าวสลาก โดยสามเณรที่เป็นองค์ธรรมดึกหรือผู้เทศน์นั้น เจ้าอาวาสวัดจะพิจารณาให้สามเณรที่พ่อแม่ยากจน เป็นผู้เทศน์ ถ้าเป็นสามเณรองค์เล็กๆ ก็จะมีดี สามเณรจะขึ้นเทศน์ธรรมบนธรรมาสน์รูปทรงปราสาทเรียกว่า ปราสาทธรรมมาสน์ ธรรมอานิสงส์จะกล่าวถึงอานิสงส์หรือผลดีในการทำบุญข้าวสลาก เพื่อเป็นการเพิ่มพูนศรัทธาความเชื่อของศรัทธาชาวบ้านได้เป็นอย่างดี เมื่อการเทศน์จบแล้ว สามเณรผู้แสดงธรรมเทศนาจะได้รับกัณฑ์เทศน์จากกัณฑ์ที่ศรัทธาทั้งบ้านนำมาถวายพระธรรมทั้งหมด แต่จะไม่ได้รับการแจกเส้นสลากอีก

1.4.9 เวณทาน

จากนั้นเป็นหน้าที่ของอาจารย์วัดที่กล่าวคำโอกาสเวณทานเป็นคำประพันธ์แบบร้อยยาว ซึ่งจะมีการวานอินทร์ วานพรหม ให้ลงมาเป็นสักขีพยานในการทำบุญครั้งนี้ บอกประวัติความเป็นมาของการกินถ้วยสลาก และกล่าวถึงความพร้อมเพรียงของศรัทธาชาวบ้าน สุดท้ายก็แบ่งบุญให้กับเทวดา อินทร์พรหม แก่สัตว์ แก่เปรต แก่ผีทั้งหลาย ให้มารับเอาของท่านในวันนี้ อาจารย์วัดจะกล่าวคำโอกาส เวณทานยาวเป็นพิเศษ เพราะได้รับถ้วยสลากเท่ากับพระที่เป็นเจ้าอาวาสไปแล้ว

1.4.10 อุปโลภณ์เส้นสลาก

เมื่อจบการโอกาสเวณทาน ทางคณะกรรมการจะนิมนต์พระภิกษุจำนวน 4 รูป มากล่าวคำอุปโลภณ์ โดยพระสงฆ์นั่งล้อมกองเส้นสลากหรือนั่ง 4 มุม ศรัทธาจะเอาเส้นสลากใส่ในภาชนะ ยกขึ้นให้พระภิกษุจับทั้ง 4 รูป พระภิกษุรูปหนึ่งจะเป็นผู้กล่าวคำอุปโลภณ์ว่า “อโย ปฐมาโก สงฆเถรุตส ปาปุนนติ สงฺฆโมรฺจุติ สงฺฆโมรฺจุติ” ถือกันว่าถ้าพระสงฆ์ได้อุปโลภณ์สิ่งของเครื่องทานแล้ว อาหารที่เหลือชาวบ้านนำไปกินไปใช้จะไม่เป็นบาป

1.4.11 ถวายเส้นสลาก

หลังจากนั้นคณะกรรมการจะเอาเส้นสลากใส่ในภาชนะยกไปถวายพระภิกษุสามเณรเป็นผู้หยิบยกเอาเอง พระสงฆ์ให้พร ศรัทธากล่าวคำกรวดน้ำ กล่าวคำลาพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นอันเสร็จพิธีบนวิหาร

1.4.12 ขานเส้นสลาก

ถ้าเป็นวิธีที่ให้ศรัทธานำถ้วยไปหาเอาเส้น พระภิกษุสามเณรจะยืนเรียงกันรอบฐานวิหาร เอาเส้นสลากวางไว้ ศรัทธาชาวบ้านจะถือถ้วยของเดินหาเส้นสลากของตัวเองรอบไปมาหลายเที่ยว คนหนุ่มก็จะถือโอกาสทำการคุ้นเคยหยอกล้อสาวบางคนก็พูดเกี้ยวด้วยคำว เช่น กล่าวว่า “บุญเพื่อนักเพื่อนได้ทานถ้วย อ้ายขอทานทวย มอกถ้วยจี๋เปี้ย” ถ้วยจี๋เปี้ย คือถ้วยขนาดเล็ก พวกชะโยมหรือศรัทธาที่ไปกับพระก็จะอ่านเส้นสลากด้วยเสียงอันดัง เพื่อให้เจ้าของสลากได้ยินและจะได้นำถ้วยมาประเคน เรียกว่า ร้องเส้นสลาก ดังตัวอย่างอ่านว่า “หมายทานสลากเข้าของนี้เป็นของพ่อแก้ว แม่คำ ทานไปหาพ่อสุก บ่เอาเพื่อคำหา” เมื่อเส้นสลากที่เป็นถ้วยของหมดแล้วพระรูปใดที่ได้เส้นถ้วยโซคนั้น ศรัทธาที่เป็นเจ้าของจะนิมนต์ให้ไปรับและให้พร ณ ที่ตั้งต้นสลาก ก่อนที่จะให้พรก็จะให้เด็กวัดหรือชะโยม อ่านเส้นให้ฟังอีกครั้งหนึ่งว่าถูกต้องหรือไม่ และเพื่อให้ดวงวิญญาณของคนตายได้ยิน จะได้มารับเอาเครื่องไทยทานนั้น บางครั้งเมื่อศรัทธาพากันหาจนทั่วแล้วไม่พบเส้นสลากของตนก็จะเข้าใจว่าสลากของตนนั้น ได้จัดไปถวายพระเจ้าหรือถวายพระ ก็จะนำเอาถ้วยขึ้นไปหาเส้นบนวิหารที่เป็นเส้นพระเจ้า สมัยก่อนเส้นสลากไม่มากนัก จำนวนคนก็ไม่มาก จึงสะดวกสบายในการหาเส้นของพระเจ้า ปัจจุบันคนมากขึ้น ถ้าจะให้ศรัทธาพกถ้วยขึ้นไปหาเส้นในวิหารเป็นสิ่งที่ยุ่งยากวุ่นวาย จึงใช้วิธีว่าถ้าหาเส้นสลากจากพระเณรไม่พบ ถือว่าเส้นจะต้องตกอยู่เป็นของพระเจ้าไม่จำเป็นต้องหาเส้นสลากกันอีก เมื่อเสร็จแล้วก็นิมนต์ให้เจ้าอาวาสของวัดนั้นไปให้พรเป็นกลุ่ม ๆ ไป ถ้วยสลากทั้งหมดจะตกเป็นของวัดนั้น

ถ้าเป็นวิธีที่ “เส้นไปหาถ้วย” คือพระภิกษุสามเณรเป็นฝ่ายเดินไปหาเอาถ้วยตามเส้นถ้วยสลากที่ระบุไว้ ก็จะให้ชาวบ้านที่ไปเป็นชะโยมอ่านชื่อเจ้าของสลาก เมื่อเจ้าของได้ยินก็จะทักและนิมนต์ไปรับเอาถ้วยสลากตรงที่ตั้งไว้ ถ้าพระภิกษุรูปใดหรือสามเณรองค์ใดได้เส้นสลากของแม่หาบหญิง แม่หาบจะขอให้อ่านคำอ่ำ คำกะโลง คำคำว หรือคำสร้อย ที่ใส่ไว้ในถ้วยสลากของนางให้ฟัง พระภิกษุสามเณรก็จะอ่านออกเสียงตามวรรคตอนให้ฟัง ถ้ามีชาวบ้านเดินติดตามไปด้วยก็จะให้ชาวบ้านหรือชะโยมเป็นผู้อ่านก็ได้ ซึ่งถ้าเป็นชาวบ้านอ่านแล้วมักจะอ่านเป็นทำนองเสนาะ เมื่ออ่านจบพวกบ่าวหนุ่มที่ยืนฟังอยู่ด้วยก็จะพากันปรบมือโห่ร้องชอบใจ เป็นที่ครื้นเครง

ตัวอย่าง “คำคร่าว” ของแม่หาบที่ใส่ไว้ในถ้วยที่ประดับข้างบนด้วยตัวหงส์ที่ทำด้วยใบตาลจำนวนหนึ่ง มีดังนี้

หงส์เหินหงส์ บินบนแอ่นฟ้า ปางนี้มีอนข้า ยกยื่นยอसान
จักยอยื่นยก นมัสการ ถวายหื้อเป็นทาน พระสังฆะเจ้า
ขอหื้อหงสา แห่งข้าน้องหน้า กลายเป็นหงส์ทองเทพทิพ

มีรัศมี รังสีเดชฤทธิ์ เหาะเหินแอ่นผ้ายับนCHAN
ไฟถึงชั้นฟ้า เมืองบนสวรรค์ บุญกินบุญทาน นื่องดาแต่งสร้าง

สัพพะของกิน มีหลายมากกว่า นื่องได้คามาพรั่งพร้อม
เก็บเอาใส่ถ้วย ใส่ถ้วยใส่พ้อม ทั้งสุบหมากส้อมยาพัน
หมากพลุหมากพร้าว กล้วยอ้อยของหวาน ยกยื่นขอทาน ในกลางช่วงแก้ว
กับหงส์คอคำ ตัวงามผ่องแผ้ว ขอถวายขอทายยื่นน้อม
สลาภกัถตั้ง ทานั่งแห่งนื่อง ได้ยกยอขึ้นหื้อขอเคน
แก่พระสังฆะ แลมหาเถร พระสงฆ์องค์เณร ชูองค์หนุ่มเฒ่า

ขอหงส์คอคำ ตัวงามบ่เส้า สยงบินบนแอ่นฟ้า
นำเอาของท่าน นื่องไปอย่าช้า ไฟไว้ในเขตห้องเมืองบน
ที่ปราสาททิพ นิเวศน์เวสน มหามงคล ปราสาทหลังกว้าง
ที่องค์สถิตา อินทายุสร้าง สวรรค์เมืองบนฟากฟ้า
ขอหงส์พาทั้ง ตัวงามวาดว่า รักษาอยู่ถ้าญิงแพง
สลาภดวงนี้ ขอเปนดวงแสน รักษาญิงแพง อยู่ในโลกหน้า
อายุสังขาร ได้ร้อยชาวห้า ขอหงส์คอคำอยู่ฟ้า

มานำเอาตัว ญิงไปอย่าช้า ไฟถึงเขตห้องเมืองบน
เสวยเครื่องทิพ อยู่ในเวสน มหามงคล ปราสาทหลังกว้าง
เทพาทั้งหลาย แวดล้อมอ้อมขวาง สนุกชมบานชื่นช้อย
คำวหงส์คอคำ ยาวนานบ่น้อย ขอจบเท่าอีนอนาย ก่อนเหล่านายเหย⁴

อีกบทหนึ่งว่าดังนี้

สลาภกัถตั้ง ทานั่งแห่งนื่อง ได้ตกแต่งพร้อม สลาภถ้วยสาน
จักขอยื่นยก นมัสการ ถวายยื่นขอทาน พระสังฆะเจ้า
มีทั้งบุปผา ดวงงามบ่เส้า ทั้งขุนลิวโอพร้อมพรั่ง
สุบหมากมูลี สีส้อมสลัก พลิวตาลกล้วยอ้อยหนมคราน
นื่องดาใส่พร้อม เข้าคัมหนมหวาน ขอถวายขอทาน ในกลางช่วงแก้ว

⁴ วรรณกรรม วรรณคดี, การศึกษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน. ลำพูน : ภัณฑการพิมพ์, 2547, หน้า 197.

มีทั้งบุปผา บานจามพ่องแผ้ว ทั้งของภูญาพรำพร้อม

สลากถ้วยสาน นื่องดาใส่พร้อม ขอถวายยื่นหื้อยอทาน
ภิกขุสังฆะ องค์พระสัณฐาน ในกลางอาราม ทั้งสามช่วงแก้ว
ขอหื้อกลายเป็น สะเพาเลาแก้ว มหานาวาใหม่ยศ
จี่ข้ามคงคา สาคอรย่านเล็ก สมุทรใหญ่ใหม่ยศ
หื้อพันที่ร้าย ในโลกสงสาร เถิงนิพพานัง คือฝักกล้าหน้า

สลากถ้วยสาน ของทานแห่งข้า จัดแจงดามาสู่วัด
ขอถวายขอทาน ในห้องสำนัก ในกวงช่วงแก้วอาราม
ขอเชิญพี่น้อง พี่อ้ายนายหนาน โมทนาทาน อ่านหื้อน้องเขียน
เพื่อนฝูงมีไหนด หื้อชวนมาเลี้ยง ไฟไหนดคนใดช่างช้อย ก่อนแหล่⁵

การหาเส้นสลากและการกินเส้นสลากจะเสร็จสิ้นประมาณเวลา 11.00 - 11.30 นาฬิกา พระภิกษุสามเณรก็จะรื้อถ้วยสลากนำเอาข้าวและอาหารในถ้วยออกมาฉันทัน ซึ่งปัจจุบันเห็นว่าเป็นการไม่เรียบร้อยที่พระภิกษุสามเณรต่างองค์ต่างฉันทัน ทั้งกิริยาที่ฉันทันเรียบร้อยและไม่เรียบร้อย โดยเฉพาะสามเณรเล็ก ๆ ดังนั้นต่อมาจึงได้มีการจัดเลี้ยงอาหารเพลแด่พระสงฆ์ ในตอนกลับวัด หากวัดใดมีชะโงมและชาวบ้านไปงานกินสลากกับพระภิกษุสามเณร ชะโงมหรือชาวบ้านจะเอาไม้รวกเป็นคานหามสอดถ้วยของทั้งหมดกลับวัดของตน ในระหว่างเดินทางกลับหากหิวข้าวก็จะหยุดพักตามร่มไม้แล้วเทถ้วย เอาข้าวปลาอาหารสู่ก้นกิน ในกรณีที่มีแม่หาบไปด้วยพวกแม่หาบก็จะพากันเทถ้วยเลือกเอาเฉพาะของกินของใช้ ออกใส่ภาชนะที่หาบมาจากบ้าน แล้วหาบตามพระภิกษุสามเณรกลับวัด เมื่อไปถึงถ้วยที่เป็นของเจ้าอาวาสก็จะมีการสวดมนต์ร่วมกันรื้อเก็บเข้าของรวมกันเป็นอย่างๆ และเจ้าอาวาสก็จะแบ่งของกินของใช้ให้แก่ชาวบ้านไปกิน ส่วนถ้วยที่เป็นของสามเณรก็จะนำไปให้พ่อแม่หรือญาติพี่น้องเก็บวัดถุของกินเครื่องใช้ไว้ที่บ้านของสามเณรแต่ละองค์

สำหรับวัดที่จัดงานกินข้าวสลากนั้น เมื่อพระภิกษุสามเณรจากวัดอื่นกลับหมดแล้วก็จะให้ศรัทธาขึ้นไปหาเส้นสลากในวิหาร ซึ่งก็มีความสนุกและวุ่นวายอีกครั้งหนึ่งเพราะต้องหาเส้นสลากของตัวเองให้พบ ถ้วยที่เป็นส่วนของพระเจ้าหรือของที่เป็นพระพุทธรูป ต้นหรือเครื่อง

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 198.

ไทยทานใด ที่เป็นต้นสลากโศกทางคณะกรรมการก็จะจัดไว้เป็นของบูชา แต่พระพุทธรูปประธาน ถ้าวางไว้ในวัดเป็นส่วนรวม ที่เป็นถ้วยของส่วนหนึ่งจะบริจาคให้แก่จาก อีกส่วนหนึ่งก็จะ เป็นของเข้าวัดหรือเลกวัด ต่อมาเมื่อเข้าวัดหมดแล้ว ส่วนดังกล่าวจึงจะตกเป็นของชะโยมวัด

1.4.13 สลากเทวดา

หรือบางแห่งเรียกว่า สลากเบอร์ คือพิธีกินข้าวสลากขนาดเล็ก จัดขึ้นเฉพาะหมู่บ้าน หนึ่งเท่านั้น ไม่มีการสมทบการทำบุญจากญาติพี่น้องต่างบ้าน พระภิกษุสามเณรผู้ร่วมพิธีก็จะ นิมนต์เอาเฉพาะที่อยู่ในวัดนั้น ๆ เมื่อศรัทธาชาวบ้านนำเอาถ้วยมาสมทบกันแล้ว ก็จะจัดแบ่ง รวมกันเป็นกอง ๆ ตามจำนวนภิกษุสามเณรของวัดนั้น และจัดกองหนึ่งถวายเป็นเครื่องบูชา พระพุทธรูป กองหนึ่งถวายเป็นเครื่องบูชาพระธรรม กองหนึ่งถวายพระธาตุเจดีย์ กองหนึ่งถวาย เป็นของอาจารย์วัดกองที่จัดไว้ถวายแด่พระสงฆ์ และสามเณรจะคิด หมายเลขไว้ที่กองตั้งแต่เบอร์ 1 ไปจนครบจำนวนพระเณร แล้วเขียนตัวเลขใส่กระดาษแผ่นเล็ก ๆ ม้วนเป็นกระดาษใส่บาตรให้ พระเณรจับเอาองค์ละ 1 เบอร์ ถ้าได้เบอร์ ตรงกับกองไหนก็ยกกองนั้นถวายแก่รูปนั้นไป⁶

2. บริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนตำบลประดู่ป่า

2.1 ประวัติความเป็นมา

ตำบลประดู่ป่า เป็นชื่อเรียกมาจาก “บ้านประดู่ป่า” เป็นหมู่บ้านชุมชนชาวของขนาดใหญ่แห่ง หนึ่ง มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 200 ปี เดิมเรียก “บ้านปาม่วง” “บ้านม่วงฮีด” (หัวเวียงหละปูน) หรือบ้านหลวงก็เรียก ซึ่งน่าจะหมายถึง บ้านที่เป็นหมู่บ้านหลัก ในอดีตพื้นที่ บริเวณวัดที่ธรณีสงฆ์และบริเวณโรงเรียนมีต้นมะม่วงนานาชนิดนับพันต้น ต่อมาเรียกว่า “บ้าน ประดู่ป่า” หมายถึง ปากทางที่จะเข้าสู่ป่าที่มีต้นมะม่วงมากมายนั่นเอง นอกจากเป็นบ้านหลัก แล้ว ยังมีหมู่บ้านที่รวมตัวเป็นชุมชนขนาดใหญ่มีวัดประดู่ป่าเป็นศูนย์รวม เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2300 พม่าได้ยกทัพมาตีเมืองลำพูน เจ้านายฝ่ายในและชาวบ้านได้อพยพหลบภัยมาอยู่แถบบริเวณ ปากลำเหมืองไม้แดง เหนือเวียงหละปูน ซึ่งเป็นหัวเวียงหละปูน แสดงว่าบริเวณบ้านประดู่ป่าแต่ เดิมมีคนเข้ามาตั้ง รกรากอยู่ก่อนบ้างแล้ว ในจำนวนนี้ปรากฏว่า มีกลุ่มคนชาวของอยู่ด้วย เนื่องจากครูบาหลักเป็นพระเถระชาวของได้นำชาวบ้านจากเมืองของมาและได้สร้าง วัดประดู่ป่า ในปี พ.ศ. 2301

ในปี พ.ศ. 2347 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมื่อที่มั่นแห่งสุดท้ายของพม่าในล้านนาคือ เมืองเชียงแสน ถูกกองทัพของพระเจ้ากาวิละตีแตก ทำให้สภาพบ้านเมืองในเวลานั้นรกร้างว่างเปล่าผู้คน หลั่งจากที่เชียงใหม่และ ล้านนาได้ตกเป็นเมืองขึ้น ของพม่าเป็นเวลากว่า 200 ปี (พ.ศ.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 199.

2101 – 2347) พระเจ้ากาวิละจึงได้สร้างบ้านแปลงเมืองขึ้นมาใหม่ ได้รวบรวมคนไทยกลุ่มต่างๆ จากหลายท้องถิ่นให้เข้ามาอยู่ในเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และเชียงราย ชาวไทยของที่อพยพเข้ามา ในครั้งนั้นได้กระจัดกระจายกันไป อาศัยอยู่ในจังหวัดต่างๆ โดยเฉพาะในจังหวัดลำพูน การตั้งถิ่นฐานของผู้คนจากเมืองของมักกระจุกอยู่ตามบริเวณที่ราบลุ่มเพื่อ ประโยชน์ในการเกษตร หนุมานหรือชุมชนเหล่านี้ถือเป็นหมู่บ้านหลัก ต่อมาได้ขยายชุมชนกระจายไปรอบๆ ตามสภาพภูมิประเทศและความจำเป็นในการประกอบอาชีพ เช่น ฝั่งแม่น้ำกวัง แม่น้ำปิง และแม่น้ำทา ชาวของเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านประตูป่า ในคราวนั้นก็เช่นเดียวกับชาวของในหมู่บ้านหลักอื่น ๆ การอพยพจากเมืองของมาชาวบ้านได้นำเอามะม่วง มาเป็นเสบียงระหว่างเดินทางด้วย และได้ นำเอาเมล็ดมะม่วงปลูกไว้ในท้องถิ่นที่อยู่ใหม่นับพันต้น จนปัจจุบันนี้ได้เรียกชื่อ ตำบลจากหมู่บ้านหลักที่มีประวัติศาสตร์ ความเป็นมาที่ยาวนาน เรียกเป็นชื่อ “ตำบลประตูป่า” ในเขตอำเภอเมือง ลำพูน จังหวัดลำพูน ⁷

2.2 ที่ตั้ง

ตำบลประตูป่า ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของที่ว่าการอำเภอเมืองลำพูนห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองลำพูน ประมาณ 12 กิโลเมตร ห่างจากศาลากลางจังหวัดลำพูนประมาณ 10 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 12.25 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,657 ไร่ ประกอบด้วยหมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน

ตาราง 1 ที่ตั้งและขนาดพื้นที่ของตำบลประตูป่า จำแนกเป็นรายหมู่บ้าน⁸

ชื่อหมู่บ้าน	ขนาด (ไร่)	ระยะทางห่างจาก อำเภอเมืองลำพูน	ระยะทางห่างจาก ศาลากลางจังหวัดลำพูน
ตำบลประตูป่า รวม 9 หมู่บ้าน			
หมู่ที่ 1 บ้านวังมุย	706	13	11
หมู่ที่ 2 บ้านล้องเคื่อ	779	14	12
หมู่ที่ 3 บ้านล้ามช้าง	459	12	10
หมู่ที่ 4 บ้านหนองมูล (ประตูป่า)	491	10	8
หมู่ที่ 5 บ้านท่ากว้าง	459	12	10

⁷ เมืองดิน นนทะธรรม, “โครงการศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนวัดประตูป่า”, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2551, หน้า 10-11.

⁸ ข้อมูลพื้นที่จากแผนพัฒนาจังหวัดลำพูน 4 ปี (2551-2554)

ตาราง 1 ที่ตั้งและขนาดพื้นที่ของตำบลประตูป่า จำแนกเป็นรายหมู่บ้าน (ต่อ)

ชื่อหมู่บ้าน	ขนาด (ไร่)	ระยะทางห่างจาก อำเภอเมืองลำพูน	ระยะทางห่างจาก ศาลากลางจังหวัดลำพูน
หมู่ที่ 6 บ้านศรีสุพรรณ	639	11	9
หมู่ที่ 7 บ้านร่องเจียว	264	11	9
หมู่ที่ 8 บ้านสันหัววัว	514	12	10
หมู่ที่ 9 บ้านต้นแจะ	1,143	12	10

2.3 อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อหมู่ที่ 5 ตำบลหนองช้างคืน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ทิศใต้	ติดต่อหมู่ที่ 1 , 2 , 3 ตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อหมู่ที่ 6 , 9 ตำบลเหมืองง่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อหมู่ที่ 4 ตำบลท่ากว้าง และหมู่ที่ 6 , 7 , 8 ตำบลสันทราย อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

2.4 ประชากร

ตำบลประตูป่าปัจจุบันมีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 5,386 คน แยกเป็นชาย 2,539 คน เป็นหญิง 2,847 คน ความหนาแน่นของประชากร โดยเฉลี่ยเท่ากับ 431 คน ต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร ประชาชนร้อยละ 90 เป็นคนไทย ร้อยละ 8 เป็นคนไตยวน(คนเมือง) ที่เหลือเป็นคนภาคอื่นๆ ที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่

ตาราง 2 แสดงรายละเอียดประชากรและครัวเรือน ของตำบลประตูป่า

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร			จำนวน ครัวเรือน
		ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)	
1	บ้านวังมุย	323	336	659	200
2	บ้านล้องเคื่อ	296	358	654	189
3	บ้านล้ามช้าง	228	282	510	155
4	บ้านหนองมูล(ประตูป่า)	449	508	957	277
5	บ้านท่ากว้าง	191	215	406	119

ตาราง 2 แสดงรายละเอียดประชากรและครัวเรือน ของตำบลประตูป่า (ต่อ)

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร			จำนวน ครัวเรือน
		ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)	
6	บ้านศรีสุพรรณ	246	296	542	177
7	บ้านร่องเชียว	121	141	262	78
8	บ้านสันหัววัว	218	233	451	133
9	บ้านต้นแงะ	467	478	945	285
รวมทั้งตำบล		2,539	2,847	5,386	1,613

2.5 ภูมิประเทศ

ตำบลประตูป่ามีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ดอนและราบลุ่ม อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดลำพูนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของที่ราบเชิงใหม่ – ลำพูน หรือที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย พื้นที่เกษตรกรรมเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตชลประทานแม่ปิง เหมาะสมต่อการเกษตร ในฤดูน้ำหลากมีพื้นที่บางส่วนที่อยู่ทางแถบฝั่งซ้ายของแม่น้ำปิงจะถูกน้ำท่วมขังเป็นประจำทุกปี

2.6 การปกครอง

1) การปกครองท้องที่

หมู่บ้านต่างๆ ในเขตตำบลประตูป่า มีการปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 โดยมีผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน มีกรรมการหมู่บ้าน และฝ่ายต่าง ๆ เป็นกรรมการ ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457

2) การปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองท้องที่ตำบลประตูป่าอยู่ในเขตการดูแลของเทศบาลตำบลประตูป่า มีหมู่บ้านทั้งหมด 9 หมู่บ้าน ดังนี้

- หมู่ที่ 1 บ้านวังมุย
- หมู่ที่ 2 บ้านล้องเคื่อ
- หมู่ที่ 3 บ้านล้ามช้าง
- หมู่ที่ 4 บ้านหนองมูล(ประตูป่า)
- หมู่ที่ 5 บ้านท่ากว้าง
- หมู่ที่ 6 บ้านศรีสุพรรณ

7. หมู่ที่ 7 บ้านร่องเชียว

8. หมู่ที่ 8 บ้านสันหัววัว

9. หมู่ที่ 9 บ้านคันแจะ

2.7 ขนบธรรมเนียมประเพณี

ขนบธรรมเนียมประเพณีในชุมชนตำบลประดู่ป่า จำแนกได้ 3 ประเภท ได้แก่ ประเพณีสิบสองเดือนของล้านนาไทย ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต และประเพณีพิเศษ ซึ่งประเพณีเหล่านี้บางอย่างก็ได้วิวัฒนาการและพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สรุปได้ดังนี้

(1) ประเพณีสิบสองเดือนของล้านนาไทย ได้แก่

ประเพณีเดือนเก็ยง (เดือน 1) ได้แก่

- 1) ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ
- 2) ประเพณีทานผ้าสา
- 3) ประเพณีถวายกฐิน
- 4) ประเพณีทอดผ้าป่า

ประเพณีเดือนยี่ (เดือน 2) ได้แก่

- 1) ประเพณีลอยกระทง
- 2) ประเพณีลอยโคมค (ปัจจุบันไม่นิยมปฏิบัติ)
- 3) ประเพณียี่เป็ง

ประเพณีเดือน 3 ได้แก่

- 1) ประเพณีสู่ขวัญข้าว

ประเพณีเดือน 4 ได้แก่

- 1) ประเพณีตานข้าวจีข้าวหลาม(ปัจจุบันไม่นิยมปฏิบัติ)
- 2) ประเพณีตานข้าวใหม่
- 3) ประเพณีถวายข้าวมธุปายาส

ประเพณีเดือน 5 ได้แก่

- 1) ประเพณีมาฆบูชา
- 2) ประเพณีปอยน้อย

ประเพณีเดือน 6 ได้แก่

- 1) ประเพณีปอยหลวง (บางครั้งปฏิบัติในเดือนอื่นที่เหมาะสม)

ประเพณีเดือน 7 ได้แก่

- 1) ประเพณีปีใหม่มือง คำหัวปีใหม่

2) ประเพณีสืบทอด

ประเพณีเดือน 8 ได้แก่

- 1) ประเพณีขึ้นพระธาตุ (ทรงน้ำ)

ประเพณีเดือน 9 ได้แก่

- 1) ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่าตายาย
- 2) ประเพณีฟ้อนผี

ประเพณีเดือน 10 ได้แก่

- 1) ประเพณีแหกนา
- 2) ประเพณีเข้าพรรษา
- 3) ประเพณีถวายผ้าอาบน้ำฝน
- 4) ประเพณีถวายเทียนเข้าพรรษา
- 5) ประเพณีตานขันข้าว
- 6) ประเพณีนอนวัดจำศีล

ประเพณีเดือน 11 ได้แก่

- 1) ประเพณีการฟังเทศน์ ฟังธรรม (ในพรรษา)
- 2) ประเพณีบูชาป๋มดั่งนา แม่โพสพและจุลโลกบาล (ปัจจุบันไม่มีการปฏิบัติ เพราะไม่มีการทำนาในหมู่บ้าน)
- 3) ประเพณีสู่ขวัญควาย(ปัจจุบันไม่มีการปฏิบัติเพราะไม่มีการใช้วัวควายทำนา)

ประเพณีเดือน 12 ได้แก่

- 1) ประเพณีจาเคะข้าว คนเฒ่าจำศีล
- 2) ประเพณีอุทิศส่วนบุญหาผู้ตาย
- 3) ประเพณีงานบุญสลากข้อม สลากจี่ป๋ม สลากควาย

(2) ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิต

เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้คนในชุมชนตำบลประดู่ป่าตั้งแต่เกิดจนตาย ได้แก่

(2.1) ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ได้แก่ ความเชื่อและข้อห้ามหญิงมีครรภ์ คนแพ้ว ท้อง การเจ็บท้องใกล้คลอด ตอนคลอดลูก การตัดสายสะดือ การอาบน้ำเด็ก การร่อนกระดัง การอยู่เดือน (อยู่ไฟ) การใช้สมุนไพร การแต่งตัวของแม่ลูกอ่อน อาหารการกินของแม่ลูกอ่อน(แม่ก่ำเดือน) การขอมาสามี การนอนคู่ การตั้งชื่อเด็ก การอบรมสั่งสอนลูกหลาน บางประเพณีพิธีกรรมในปัจจุบันก็ไม่มีการปฏิบัติสืบทอด เนื่องจากไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี

(2.2) ประเพณีเกี่ยวกับการกินแขกแต่งงาน(เอาผ้าเอาเมีย) เป็นประเพณีที่เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของชายหญิง ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่ชายหญิงขึ้นสู่วัยหนุ่มสาว เช่น ประเพณีอุ้มว่าวสาว การเรียกชื่อชายหญิงที่แต่งงานว่าบ่าวหน้าสาว ประเพณีการอยู่นอก ประเพณีการผัดผิและใส่ผิ ในส่วนของประเพณีกินแขกแต่งงานมีอยู่ 3 วิธี คือ แต่งงานแบบผัดผิ แต่งงานแบบสู่ขอ และแต่งงานของเจ้านาย

(2.3) ประเพณีปลูกเรือนใหม่ ตามประเพณีที่ปฏิบัติการมาแต่ช้านานเมื่อแต่งงานมีครอบครัวแล้วคู่สามีภรรยาจะอาศัยอยู่กินกับบิดามารดาประมาณ 3 ปี จากนั้นก็จะลงไปตั้งบ้านเรือนใหม่ที่เรียกว่า “ไปปักซั้งตั้งกิน” ซึ่งก็จะมีประเพณีพิธีกรรมในเรื่องนี้เพื่อความเป็นสิริมงคล เช่น การหาโศลกสำหรับการสร้างบ้านเรือน การออกแบบเรือนรูปแบบต่างๆ เช่น เรือนหย่างหรือคูปหย่าง(คูปหมาแขน คูน้อย ห้างนา ห้างโด่ง) เรือนไม้จริงหรือเรือนพื้นแป้นฝาแป้น (เรือนกาแล เรือนทรงปั้นหยา) พิธีปักเสาเรือนและฝังเสามงคล พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีการถอนและการขึ้นท้าวทั้งสี่ ประเพณีการพึงขอและการอำเหือนใหม่ เป็นต้น

(2.4) ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับคนเจ็บคนป่วย เช่น ประเพณีการไปเยี่ยมเยียนคนป่วย ประเพณีदानธรรมหาวิบาก ประเพณีदानข้าว(สะพาน) ประเพณีบอกหนทาง ประเพณีสวดกัมเป็นประเพณีไสยศาสตร์ที่ปนกับทางพระพุทธศาสนาเป็นการสวดพระพุทธรูปมณฑลรอบผู้ป่วยเพื่อขับไล่ภูติผีปีศาจ โรคภัยและทุกข์ภัยซึ่งในปัจจุบันไม่นิยมทำกันแล้ว

(2.5) ประเพณีเกี่ยวข้องกับงานศพ เช่น การอาบน้ำศพ(สะสางล้างช่วย) ตั้งขันสละทำศพ เอาศพไว้ตรงข้อ เครื่องสักการบูชาศพ การไปช่วยงานศพ การทานขันข้าว การเทศน์ การสวด การทานประสาธเรือนศพ การเผาศพในป่าช้า เป็นต้น

(3) ประเพณีพิเศษ

เป็นประเพณีที่ประพฤติปฏิบัติได้ทุกฤดูกาล สามารถจัดได้ทุกโอกาสที่เหมาะสม เช่น

(3.1) ประเพณีสู่ขวัญเอาขวัญ(ฮ้องขวัญ บายศรีสู่ขวัญ เสียดขวัญ) เป็นประเพณีมงคลที่จัดให้ผู้ถูกกระทำเกิดความสุข ความสามัคคี เพราะขวัญได้รับการผูกไว้ไม่ให้หนีไปไหนซึ่งเชื่อว่าคนที่มีขวัญอยู่กับตัวย่อมคนคนมีขวัญดีมีสุขภาพจิตใจสมบูรณ์ นิยมทำให้กับอาคันตุกะผู้มาเยี่ยมเยียน ทำแก่ผู้ที่จะเดินทางไกลไปต่างแดน ทำแก่ผู้เจ็บป่วย ทำแก่ผู้ได้เลื่อนยศตำแหน่ง ทำแก่ผู้ครบรอบอายุ ทำแก่ผู้ที่จะบวชในพระพุทธศาสนา ทำแก่ผู้ที่จะทำพิธีขึ้นบ้านใหม่ ทำแก่คู่สมรสและตลอดจนสัตว์เลี้ยงใช้งาน เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย เป็นต้น

(3.2) ประเพณีขันโตก เป็นประเพณีการจัดงานเลี้ยงอาหารต้อนรับแขกในโอกาสต่างๆ เช่น ต้อนรับคณะกฐิน ผ้าป่า ที่มาทอดที่วัดประดู่ป่า ส่วนใหญ่จะเป็นมือเย็น

(3.3) ประเพณีไหว้ครู เป็นการรำลึกถึงพระคุณ การแสดงออกถึงความกตัญญู กตเวทิตา การขอขมาอภัยต่อผู้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ในด้านต่างๆ ในชุมชน เช่น พิธีไหว้ครู พิธีการจั่นครู พิธีการโยงครู พิธีการฟายครู พิธีการเลี้ยวผีครู พิธีการแบ่งครู พิธีการเรียกครู พิธีการเชิญครู พิธีการดำหัวครู เป็นต้น

(3.4) ประเพณีส่งเคราะห์ เป็นพิธีการส่งแผนแบบหนึ่ง จะทำเมื่อมีการเจ็บป่วยเกิด แก่บุคคลในครอบครัว⁹

2.8 ระบบความเชื่อของคนในชุมชน

ความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยของในชุมชนตำบลประดู่ป่า โดยทั่วไปจะเกี่ยวข้องกับ ชีวิต สังคม ประเพณี อาชีพ ศาสนา ตลอดจนถึงการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่างๆ ความเชื่อเหล่านี้ได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ความเชื่อของชาวไทยของมี ดังนี้

(1) ความเชื่อทางพุทธศาสนา ได้แก่ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความเชื่อในนรก สวรรค์ ความเชื่อเรื่องการพลัดพราก ความเชื่อเรื่องบุญพาวสันนิบาต ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ผลบุญ

(2) ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ได้แก่การใช้ไสยศาสตร์ การใช้เวทมนต์คาถา ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผีปีศาจ เทพยดา ยักษ์ ความเชื่อเรื่องของวิเศษ ความเชื่อเกี่ยวกับเสนียดจัญไร และอาถรรพณ์

(3) ความเชื่อทางโหราศาสตร์ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม ความเชื่อในเรื่อง โชคชะตา ความเชื่อในเรื่องความฝัน

ซึ่งจากความเชื่อความศรัทธาดังกล่าว ทำให้เกิดการนำมาซึ่งการยึดถือประเพณีปฏิบัติ เป็นระเบียบกฎเกณฑ์ และเป็นข้อห้ามที่เคร่งครัดของชุมชนตำบลประดู่ป่า และยังคงรักษาจารีต ประเพณี ความเชื่อเหล่านี้ไว้อย่างเข้มแข็ง

2.9 ระบบการสืบทอดของคนในชุมชน

ชุมชนตำบลประดู่ปายังคงมีการรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เป็นภูมิปัญญาความรู้ที่มีอยู่หรือเคยมีอยู่ในตำบลประดู่ป่า ซึ่งความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาบางอย่างนั้นยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน บางอย่างมีการนำกลับมาใช้ใหม่ด้วยรูปแบบเดิม บางอย่างมีการประยุกต์ใช้ในรูปแบบอื่นแต่ยังคงคุณค่าและความหมายของภูมิปัญญาเดิมไว้ ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านั้นจะแสดงอยู่ในวิถีชีวิต การทำมาหากิน ความเป็นอยู่ ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวบ้านในหลายรูปแบบ เช่น

⁹ เมืองดี นนทะธรรม, “โครงการศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนวัดประดู่ป่า”, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2551, หน้า 178-181.

- ระบบเหมืองฝาย ในชุมชนตำบลประดู่ป่ามีหลายเหมืองฝาย เช่น เหมืองหลวง เหมืองเกลบก้อง เหมืองไม้แดง เหมืองแม่ปิงเก่า ซึ่งสมัยก่อนเป็นฝายไม้ไผ่ปัจจุบันเป็นฝายคอนกรีต การดำเนินงานยังคงในรูปแบบเดิม คือ มีหัวหน้าเหมืองฝาย แก่เหมืองเป็นผู้ดูแลการใช้น้ำและดูแลรักษาเหมือง ผู้ใช้น้ำก็ยังมีการรวมตัวกันเพื่อประโยชน์ของฝาย ผลที่เกิดจากการใช้ภูมิปัญญาเหมืองฝายทำให้คนในชุมชนรู้จักคุณค่าของน้ำ การมีส่วนร่วมของชุมชนที่อยู่ในเขตบริการ การร่วมกันดูแลรักษาระบบเหมืองฝายเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์ด้วยความเป็นธรรม ตลอดจนสามารถรักษาและสืบทอดจารีตประเพณีระบบเหมืองฝายจากอดีตจนถึงปัจจุบันตามวิถีชีวิตของคนของ

- ภาษายอง ชุมชนตำบลประดู่ป่า ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยของซึ่งยังคงรักษาเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะภาษาพูดที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยทางชุมชนได้มีการรักษาและส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนใช้ภาษาของกันมากขึ้น พิธีกรในงานต่างๆ เช่น งานศพ งานแต่งงาน และงานบุญต่างๆ จะใช้ภาษายอง การประกาศออกเสียงตามสายก็ให้ใช้ภาษายอง รวมทั้งขอความร่วมมือให้ครอบครัวทุกครัวเรือนใช้ภาษายองในการพูดคุยกันกับลูกหลาน

2.10 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

ตำบลประดู่ป่าเป็นชุมชนชาวของขนาดใหญ่ มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 200 ปี จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าเป็นการเคลื่อนย้ายมาจากเมืองของเข้ามาอยู่ในเมืองลำพูน ถือได้ว่าเป็นการยกมาทั้งรูปแบบและโครงสร้างทางสังคม อันประกอบไปด้วย บุตร ภรรยา ญาติพี่น้อง ขุนนาง พระสงฆ์ ได้มาตั้งรกรากบ้านเรือนตามแนวเขตลุ่มน้ำปิงโดยมีวัดประดู่ป่าเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม วิธีการดำรงชีวิตจึงถูกนำติดตัวมากับผู้อพยพและถ่ายทอดสู่ลูกหลานจนถึงปัจจุบัน จากการพบปะพูดคุยกับชาวบ้านทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของชุมชน คือ สมาชิกทุกคนในหมู่บ้านมีความเคารพนับถือและสัมพันธ์อันดีงาม โดยยึดถือเอาผู้อาวุโสเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ มีความรักและเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปฏิบัติการเหล่านี้สังเกตได้จาก ถ้าวางจากการทำไร่ ทำสวน หรือเลิกงานตอนเย็น ชาวบ้านจะมีโอกาสพบปะจับกลุ่มพูดคุยกันตามใต้ต้นไม้ ตามร้านค้า รวมทั้งการเยี่ยมชมตามบ้านเรือน เพื่อพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เนื้อหาสาระในการแลกเปลี่ยนก็จะเกี่ยวกับการทำมาหากิน ความเป็นอยู่ เรื่องอาหาร เรื่องสุขภาพของคนในหมู่บ้าน ส่วนกลุ่มผู้นำก็จะแลกเปลี่ยนเรื่องต่างๆ ไปรวมถึงด้านการบริหารการปกครองภายในชุมชน ถ้าในชุมชนมีพิธีต่างๆ เช่น งานศพ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ สาระที่คุยกัน

ก็เป็นเรื่องการช่วยเหลือ การเตรียมงาน งานในชุมชนนั้นอย่างน้อยต้องใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 3 วัน คือ วันเตรียมงาน วันจัดพิธี และวันเก็บส่ง ซึ่งชาวบ้านเรียกวันนี้ว่า “วันล้างผาม” หรือถ้าเป็นประเพณี พิธีกรรมในชุมชน ชาวบ้านจะหยุดทำงานร้านขายของจะปิดเพื่อไปร่วมงาน การแต่งกายก็จะสวม เสื้อผ้าชุดใหม่ สุภาพสตรีก็จะสวมใส่เครื่องประดับต่างๆ ก็ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละ ครอบครัว พิธีกรรมและการเตรียมงานจะได้รับความร่วมมือและการช่วยเหลืออย่างจริงจัง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ยังถูกแบ่งปันให้กับคนต่างถิ่นหรือผู้มาเยี่ยมเยือนหมู่บ้าน บนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนคือญาติพี่น้อง กิจกรรมภายในชุมชนจะนำไปสู่การช่วยเหลือการแบ่งปันเป็นความสัมพันธ์ของคนกับชุมชน รับรู้ปัญหาและร่วมกันช่วยเหลือหาทางแก้ไขปัญหของบุคคลในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการเจ็บไข้ได้ป่วย การทำมาหากิน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชน อย่างแน่นแฟ้น จึงทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสงบเป็นปึกแผ่น มีความสามัคคีกัน

3. ประเพณีสลากย้อม และสภาพการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

3.1 ระบบครอบครัวและเครือญาติ

ประชากรในตำบลประดู่ป่าแต่เดิมมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย มีสมาชิกครอบครัวหลายช่วงอายุ อย่างน้อย 3 รุ่น คือ 1) รุ่นปู่ย่า ตายาย 2) รุ่นพ่อแม่ 3) รุ่นลูก และเป็นครอบครัวที่มีความร่วมมือกันในกิจกรรมด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การอบรมเลี้ยงดู การปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม ความเอาใจใส่ในสภาวะวิกฤต คนในครอบครัวมีความอบอุ่นและปลอดภัย แต่จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความซับซ้อนและเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเมื่อมีการมาตั้งนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือขึ้นในจังหวัดลำพูน ทำให้เริ่มมีการอพยพแรงงานเข้าสู่ในเมืองมากขึ้น ระบบครอบครัวในชุมชนตำบลประดู่ป่าซึ่งแต่เดิมเป็นสังคมชนบทที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน เริ่มมีแนวโน้มเป็นสังคมเมืองมากขึ้น โครงสร้างครอบครัวเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง จากเดิมในอดีตซึ่งเคยเป็นครอบครัวขยายที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก และเครือญาติ มีสายใยความผูกพันต่อกันสูง แต่จากผลการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักเริ่มส่งผลต่อการพัฒนาสถาบันครอบครัวในทางอ้อม และเกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคชนบทสู่เมืองใหญ่หรือต่างประเทศ อันส่งผลให้ระบบครอบครัวของชุมชนตำบลประดู่ป่าในปัจจุบันต่างได้รับผลกระทบ รูปแบบของครอบครัวซึ่งเคยเป็นครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ขนาดของครอบครัวเริ่มเล็กลง ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม สถาบันครอบครัวซึ่งเคยเป็นทุนทางสังคมมีระบบเครือญาติที่มีความผูกพันอย่างใกล้ชิด มีความเกื้อกูล เอื้ออาทร มีการอบรมขัดเกลาบุตรหลาน แต่ในปัจจุบันการปลูกฝังวัฒนธรรมและค่านิยมประเพณีกลับอ่อนแอลง ความสัมพันธ์ที่อบอุ่นในครอบครัวเริ่มเสื่อมสลาย ความผูกพันและความเกื้อกูลกันในครอบครัวเริ่มห่างเหิน อันเนื่องมาจาก

ความจำเป็นทางเศรษฐกิจบังคับให้สมาชิกในครอบครัวต่างต้องพึ่งตนเองมากขึ้น ขาดการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกันในครอบครัว ทำให้มีความผูกพันกันน้อยลง ความหวงใยอาทร ความเสียสละ ความอดทนและพึ่งพาต่อกันลดน้อยลง

3.2 ความสัมพันธ์ในชุมชน

ในอดีตความสัมพันธ์ของคนในชุมชนตำบลประดู่ป่าจะมีการปฏิสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นเป็นครอบครัวขยาย มีระบบเครือญาติที่ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งสังคมในอดีตเป็นสังคมเกษตรกรรม มีการลงแขกช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายกินอยู่แบบพอเพียง รักษาขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนให้คงอยู่สืบต่อไปสู่ลูกหลาน คนหนุ่มคนสาวเชื่อฟังพ่อแม่ และผู้อาวุโส มีการรักษานวลสงวนตัว ไม่มีการผิจาริตประเพณี คนในชุมชนมีความสมัครสมานสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

ต่างจากปัจจุบันที่เป็นโลกแห่งยุคโลกาภิวัตน์ มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้สังคมเกษตรกรรมในอดีตเปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรม คนหนุ่มสาวละทิ้งอาชีพจากเกษตรกรรมเข้าสู่เมืองเพื่อทำงานในภาคอุตสาหกรรม ครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น เนื่องจากแต่งงานแยกครอบครัวไป ความสัมพันธ์กับครอบครัวเดี่ยวที่มีพ่อแม่ลูกอยู่ในครอบครัวเดียวกันและชุมชนจึงมีน้อย ก่อรูปกับภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำต้องมีการแข่งขันกับภาวะเศรษฐกิจและแข่งขันกันทำงานหารายได้เพื่อจุนเจือเลี้ยงดูครอบครัว ในชุมชนปัจจุบันจึงมีแต่ผู้เฒ่าผู้แก่อยู่ในชุมชนเลี้ยงดูหลานหลานที่เป็นผลผลิตของคนหนุ่มสาวปัจจุบันที่ต้องออกไปทำงานหาเลี้ยงครอบครัวในเมืองหรือโรงงานอุตสาหกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม จารีตประเพณีในอดีตค่อยๆ ลบเลือนหายไป คนหนุ่มสาวสมัยใหม่ไม่เชื่อฟังบุพการี เอาแต่ใจตนเองสร้างปัญหาให้กับครอบครัวชุมชนและสังคม ขาดศีลธรรมและไม่สามารถสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามที่มีมาแต่อดีตให้คงสืบต่อไปสู่รุ่นลูกหลาน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจึงค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปทีละน้อยตามยุคที่มีความทันสมัยซึ่งต่างจากในอดีต อันมาจากสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม มีอนุรักษนิยมคุณค่าวัฒนธรรมประเพณีของต่างประเทศหรือเลียนแบบสังคมตะวันตกมากขึ้น

3.3 ระบบเศรษฐกิจ

จากอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์และภาวะความทันสมัยที่เน้นค่านิยมในการบริโภค และวัตถุนิยมมากขึ้น ส่งผลให้สังคมมีการแข่งขัน ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรมและกระแสเศรษฐกิจของประเทศและโลก ส่งผลต่อค่าครองชีพและแบบแผนของครอบครัว ซึ่งผลกระทบดังกล่าวจะส่งผลให้ประชาชนในตำบลประดู่ป่ามีแนวโน้มประสบปัญหาไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยเฉพาะครัวเรือนภาคเกษตรที่ได้รับผลกระทบไม่อาจ

ทำหน้าที่ บทบาทของตนได้อย่างสมบูรณ์ และไม่อาจปรับตนเองได้ ครอบครัวที่อ่อนแอก็จะได้รับผลกระทบรุนแรงขาดสวัสดิการครอบครัวที่เหมาะสมรองรับ ซึ่งปัญหาทางเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้สมาชิกในครอบครัวต้องมุ่งทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว ประกอบกับภาวะความผันผวนทางเศรษฐกิจทั้งของประเทศและโลก ทำให้แต่ละครอบครัวประสบปัญหาและความยากลำบากซึ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น

3.4 การทาสลากย้อม

สลากย้อม เป็นการทาสลากกัตชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นสลากพิเศษของชาวไทยของซึ่งจัดกัน มาตั้งแต่โบราณกาลของวัดในหมู่บ้านชาวของแถบตำบลประตูป่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ดันสลากย้อมมีขนาดใหญ่กว่าสลากชนิดอื่นจะประดิษฐ์จากต้นไม้อ้อหรือกิ่งไม้สูงประมาณ 5-6 วา มีร่มกางที่ปลายยอด ลำต้นของสลากจะมีฟางมัดเป็นก่าๆ สำหรับปักเรียวไม้ไผ่ที่ผูกแขวนเครื่องปักจัญไทยทาน ซึ่งเครื่องไทยทานนั้นจะเป็นเครื่องประดับ ของมีค่า เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่าผู้ที่ถวายทานสลากย้อมนี้ จะมีเครื่องใช้ในการครองเรือนและมีคุณสมบัติครบถ้วนแก่การครองเรือนแล้วนั่นเอง และจากการสังเกตจากสำนวนคำว่าอำสลากย้อมแล้ว พบว่ามีการเรียกสลากชนิดนี้ว่า กัปปรุกษา หรือคันกัลปพฤกษ์ ซึ่งเป็นต้นไม้นิยายที่เชื่อกันว่าสามารถบันดาลสิ่งต่างๆ ตามความประสงค์ของผู้ขอได้ การทาสลากย้อมมักจะมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง เพราะการทำต้นสลากที่มีขนาดใหญ่ จะต้องประกอบด้วยเครื่องตกแต่งและเครื่องประดับมากมาย

ปัจจุบันถ้าหากจะทำต้นสลากย้อมดังกล่าวคงต้องใช้เงินไม่ต่ำกว่า 40,000 – 50,000 บาท ครอบครัวที่จะทาสลากย้อมได้จึงเป็นครอบครัวที่พอจะมีฐานะและมีลูกสาวอายุ 20 ปีขึ้นไป มีความพร้อมที่จะแต่งงานมีครอบครัว ในอดีตเชื่อกันว่าเป็นหน้าที่ของหญิงสาวที่จะพึงทานโดยเฉพาะ ฉะนั้นเมื่อหญิงสาวคนใดมีความสามารถพอที่จะทำงานได้ พ่อแม่ก็จะแนะนำให้ลูกทราบถึงหน้าที่ที่หญิงสาวพึงปฏิบัติเป็นเบื้องต้น คือการเก็บหอมรอมริบเงินทองที่หามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรง เพื่อจัดทำต้นสลากย้อม เพราะโบราณกล่าวว่าหญิงใดยังไม่ได้ทาสลากย้อมหญิงนั้นไม่สมควรจะแต่งงาน ถ้าหญิงใดทาสลากย้อมแล้วถือว่าพร้อมที่จะแต่งงานเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดีได้ การทำสลากย้อมจึงเป็นการเรียนรู้ฝึกฝนต่างๆ เช่น การเย็บปักถักร้อย และงานอื่นๆ ในหน้าที่แม่บ้านแม่เรือนอย่างสมบูรณ์แบบ ผู้หญิงชาวของในชนบทเรียนจบการศึกษาเพียงภาคบังคับคือชั้นประถม ศึกษาปีที่ 4 ไม่นิยมเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น และครอบครัวมีอาชีพหลักในการทำเกษตร เช่น การทำนา ทำสวน เป็นต้น สาวชาวของเป็นผู้ที่มีความขยันขันแข็ง จึงทำนา ทำสวน เก็บหอมรอมริบด้วยน้ำพัก น้ำแรงเป็นเวลาหลายปี การทาสลากย้อมจึงมิได้มีทุกครอบครัว ครอบครัวที่ยังไม่พร้อมก็ถวายทานสลากกัตชนิดกล้วยสลาก หรือสลากโชค ส่วนหญิงสาวที่อายุยัง

ไม่ถึง 20 ปี ก็จะทานสลากกัณฑ์ที่มีขนาดเล็กกว่าสลากย่อม แต่มีเครื่องประดับตกแต่งเหมือนสลากย่อมต้นใหญ่ทุกประการและมีชื่อเรียกว่า สำหรับ

หากวัดใดจะมีการทานสลากกัณฑ์ในปีใด ก็จะป่าวประกาศให้ศรัทธาของตนทราบล่วงหน้า เป็นปี เพื่อให้เวลาในการเตรียมสำหรับผู้ที่จะทานสลากย่อม เพราะต้องใช้ระยะเวลาในการเตรียมข้าวของเป็นเวลานาน การทานสลากจะเริ่มต้นตั้งแต่วันเพ็ญเดือนสิบ (เดือน 12 เหนือขึ้น 15 ค่ำ) ตามธรรมเนียมจะให้วัดที่สร้างขึ้นเป็นแห่งแรกของจังหวัด หรือวัดหลวงจัดงานทานสลากกัณฑ์ก่อน ในจังหวัดลำพูน คือ วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร จากนั้นวัดอื่นๆ ก็จัดงานทานสลากกัณฑ์เรื่อยไป จนถึงวันแรม 14 ค่ำ เดือน 11 (เดือนเกียงเหนือ แรม 14 ค่ำหรือเดือนเกียงดับ) โดยเมื่อทราบว่าทางวัดจะจัดให้มีการทานสลาก หญิงสาวที่มีความพร้อม มีกำลังทรัพย์พอที่จะทานสลากย่อม อาจจะมีเพียง 4-5 ราย หรือมากกว่านั้นก็แล้วแต่ ต่างก็จะเริ่มจัดทำและซื้อของเตรียมไว้ทีละเล็กทีละน้อย เช่น สร้อยคอ แหวน เข็มขัดเงิน และเครื่องเรือนต่างๆ ซึ่งถ้าหญิงสาวคนใดมีพี่น้องที่อายุน้อยกว่า 20 ปี จะร่วมทานสลากย่อมกับพี่สาวด้วยก็ได้¹⁰

การทานสลากย่อมในปัจจุบัน

เมื่ออดีตประมาณ 50-60 ปีมาแล้ว การทานสลากย่อมเป็นที่นิยมกันมากในชุมชนตำบลประดู่ป่า เพราะถือว่าเป็นประเพณีที่มีความสำคัญและยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา เชื่อว่าการทานสลากย่อมเป็นการทำบุญที่ได้านิสงส์มากและเป็นการทำบุญครั้งใหญ่ในชีวิต แต่ในปัจจุบันความเจริญทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นตัวแปรในการพัฒนา ปรับเปลี่ยน ส่งผลประเพณีวัฒนธรรมที่มีมาแต่ดั้งเดิมสูญหาย ลดน้อยลงหรือแม้กระทั่งแปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา การทำมาหากินก็เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม ผู้หญิงมีการศึกษาที่สูงขึ้น หรือบางส่วนที่ไม่ได้เรียนหนังสือก็นิยมแต่งงานเมื่ออายุยังน้อย ซึ่งทำให้ผู้คนไม่เคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณีเหมือนแต่เดิม

ดังนั้น การจัดทำต้นสลากย่อมที่ร่วมในประเพณีการทานสลากกัณฑ์ของชุมชนตำบลประดู่ป่าในปัจจุบันจึงเป็นเพียงการทำบุญและนำต้นสลากย่อมมาร่วมตามประเพณีเท่านั้น ไม่ได้ก่อเกิดจากวิถีชีวิตและสถาบันครอบครัวครบถ้วนตามกระบวนการที่กล่าวข้างต้นต่อไป เป็นวัฒนธรรมที่ถูกนำมาแสดงโดยเน้นการประกวดและส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดเท่านั้น ซึ่งทำให้วัตถุประสงค์ของการจัดทำต้นสลากย่อมในอดีตและปัจจุบันแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ต้นสลากย่อมแต่ละต้นที่นำมาร่วมประเพณีทานสลากกัณฑ์ประจำปีของชุมชนตำบลประดู่ป่า จึงถูกทำขึ้นในนามของวัดและศรัทธา วัด มีกระบวนการในการจัดทำต้นสลากย่อมโดยวัดและคณะศรัทธา ไม่มี

¹⁰ สัมภาษณ์นายबरเมศ วรรณชัย, นักวิชาการอิสระ, วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555

หญิงสาวที่อายุ 20 ปี เป็นเจ้าของสลากย้อมเหมือนในอดีต หรือแม้กระทั่งกำอำ หรือคำอำ ซึ่งพรรณนาถึงความตั้งใจและปรารถนาของเจ้าของต้นสลากย้อมให้ผู้คนได้รับรู้และชื่นชม ปัจจุบันจะมีก็แต่การนำ คำอำที่มีมาแต่ในอดีตมาอ่านประกวดกัน เพื่ออนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมการทอสลากย้อมเพียงส่วนหนึ่ง ดังนั้นประเพณีการทอสลากย้อมตามแบบอย่างโบราณกาลคงจะเป็นเพียงตำนานเล่าขานกันสืบไป

การฟื้นฟูประเพณีงานบุญสลากย้อม

เมื่อปี พ.ศ. 2547 – 2548 ได้มีกระแสการฟื้นฟูทำบุญสลากย้อมในจังหวัดลำพูนกันอย่างจริงจัง เริ่มที่วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหารก่อน โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนได้จัดสรรงบประมาณ จำนวน 50,000 บาท ว่าจ้างชุมชนในตำบลประตูปาจัดทำต้นสลากย้อม จำนวน 2 ต้น ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน 1 ต้น ของตำบลประตูปา 1 ต้น เพื่อไปร่วมถวายในงานบุญสลากกัณฑ์วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร ส่งผลให้วัดในตำบลต่าง ๆ ได้พูดคุยและตื่นตัวต้องการที่จะฟื้นฟูอนุรักษ์ประเพณีในวัดและตำบลของตนให้วนกลับมาอีกครั้งหนึ่งหลังจากที่เลือนหายไปหลายสิบปี ชุมชนตำบลประตูปาศรัทธาประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนของเคยทำบุญสลากย้อมมาในอดีตได้มีการพูดคุยกันอย่างกว้างขวาง จึงเป็นที่มาและนำเสนอต่อที่ประชุมคณะสงฆ์ตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล กำนันผู้ใหญ่บ้าน มัคทายก ไวยาวัจกร ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้าน ผู้นำชุมชน สภาวัฒนธรรมตำบลประตูปา ได้ร่วมกันเสวนาประชาคมครั้งแรก ณ วัดประตูปา เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2548 และขอให้นำเรื่องนี้ไปปรึกษากับคณะศรัทธาวัดของตนเพื่อทราบและให้ความเห็นชอบด้วย ล่าสุดเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2548 ในที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์เห็นชอบจากทุกฝ่ายฟื้นฟูการจัดงานบุญสลากย้อมขึ้นในชุมชนตำบลประตูปา โดยจับสลากหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพ เริ่มปี 2549 ปีแรกจัดที่วัดศรีสุพรรณ ปี 2550 วัดต้นแงะ ปี 2551 วัดชัยชนะ ปี 2552 วัดล้องเคื่อ ปี 2553 วัดประตูปา ปี 2554 วัดลุ่มช้าง และปี 2555 จัดที่วัดชัยมงคล(วังมุย) ¹¹

รูปแบบและพิธีการของประเพณีงานบุญสลากย้อม

1) ต้นสลากย้อม

ต้นสลากย้อมมีองค์ประกอบหลักๆ คือ

- ก้างสลาก หรือ ลำต้น ซึ่งเดิมทำจากไม้ไผ่สีสุกลำต้นใหญ่ เหยียดตรง สูงยาว ส่วนปัจจุบันอาจมีการปรับเปลี่ยนมาทำด้วยเสาเหล็กหรือท่อพีวีซีแทน ลำต้นสลากย้อมจะหุ้มด้วย

¹¹ สัมภาษณ์พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ, เจ้าอาวาสวัดประตูปา, วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555

ฟางอีกทีเพื่อใช้สำหรับปักริ้วไม้ไผ่แขวนของถวายทาน และวัสดุสำหรับการตกแต่งเพื่อความสวยงาม

ภาพ 7 การทาสลากข้อมในอดีต

ภาพ 8 ต้นสลากข้อมในสมัยปัจจุบัน

ภาพ 9 ลำต้นสลากยอม

ภาพ 10 การประกอบต้นสลากยอม

- ก้างฐาน เป็นส่วนฐาน เดิมเป็นฐานโครงสร้างไม้ไผ่มีการเจาะเข้าสลักปิดบังด้วยผ้าสี ปัจจุบันหันมาเป็นฐานโครงสร้างเหล็กหรือฐานไม้จริง กรูไม้อัด เพื่อความแข็งแรงและมีการประดับตกแต่งฐานอย่างสวยงาม

ภาพ 11 ส่วนฐานต้นสลากข้อม

- ไม้เฌียว (เรียวไม้ไผ่) เป็นไม้ไผ่เหลาส่วนโคนให้แหลม ส่วนปลายนั้นจะชุบเหลาเป็นเส้นฝอยคล้ายดอกไม้แล้วข้อมลิให้สดสวย สำหรับเป็นที่แขวนไทยทาน ทำให้หลายๆ คนเชื่อว่าซื้อสลากข้อมน่าจะมาจากกระบวนการในส่วนนี้เอง

ภาพ 12 ไม้เฌียว (เรียวไม้ไผ่)

- จ้อง หรือ ร่ม ทำประดับตรงส่วนยอดด้านบนสุด รอบๆ ของร่มจะห้อยย้อยด้วย
เครื่องประดับและของมีค่า อาทิ สร้อย แหวน เข็มขัด รวมทั้งมีการทำ “ชะจา” ที่ดั้งเดิมเป็นเหรียญ
ถักขอบด้วยข้าวเปลือกห้อยประดับไว้ ส่วนปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย

ภาพ 13 จ้องหรือร่มใช้ประดับตรงส่วนบนสุดต้นสลากข้อม

ภาพ 14 ชะจาใช้แขวนประดับรอบๆ ร่ม

2) การประกอบต้นสลากย้อม

ก่อนถึงวันทานสลาก 2 - 3 วัน ชาวบ้านก็จะช่วยกันทำต้นสลากย้อม เมื่อเริ่มตั้งโครงสร้างหลักแล้ว เสาหรือลำต้นจะพอกพันด้วยหญ้าคาหรือฟางข้าวทั้งลำเพื่อไว้เป็นที่ปักของไม้เรียวที่ห้อยด้วยเครื่องอุปโภคบริโภค เช่น กระเจี๊ยบ หวี เครื่องสำอาง อาหาร เสื้อผ้า อุปกรณ์เครื่องใช้ อาหารแห้ง ของขบเคี้ยว รวมไปถึงยาโรคต่างๆ ลำต้นมักเป็นของขนาดใหญ่ อาทิ เตียนนอน โต๊ะ เก้าอี้ ถ้วย ชาม หม้อ และผลไม้ตามฤดู และอาจมีเครื่องอำนวยความสะดวกประเภทวิทยุ โทรศัพท์ ยานพาหนะ เป็นต้น นอกจากนี้จะมีเครื่องประกอบอื่นๆ เช่น ขอ สวิง ไซ ข้อง สุ่มไก่ ฯลฯ สิ่งของนานาดังกล่าวหากตีความเป็นเชิงสัญลักษณ์แล้ว ร่ม จะหมายถึงความร่มเย็นเป็นสุข เครื่องประดับคือความมั่งคั่ง ของบริวารต่างๆ หมายถึงความอุดมสมบูรณ์ และภาพโดยรวมคือความมั่งคั่ง มั่งคั่ง อุดมสมบูรณ์ และเมื่อมันคงแล้วก็สามารถแผ่ไปถึงผู้อื่นได้ การทำบุญอุทิศจึงสามารถสนองตอบความมุ่งหวังเพื่อให้เกิดความสุข ไร้ทุกข์ พร้อมทั้งจะอุทิศกุศลไปถึงญาติมิตร สรรพสัตว์ ตลอดจนเจ้ากรรมนายเวรตามความเชื่อด้วย ส่วนประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ คำอ้อ โดยเนื้อหา มักกล่าวถึงประวัติของเจ้าภาพ และรายละเอียดของต้นหรือพุ่มไทยทานตลอดถึงความปรารถนาที่ตั้งไว้ เนื่องด้วยต้นสลากย้อมมีขนาดใหญ่และสูง ในสมัยก่อนจึงต้องใช้คนหาหมอโครงสร้างถึง 12 คน โดยต้องหาไปเทียบกับต้นไม้มาก่อนที่สูงใหญ่ที่อยู่ริมถนนใกล้บ้านหรือบริเวณใกล้วัด เพื่อสะดวกแก่การประดับตกแต่งต้นสลากย้อม แต่ปัจจุบันใช้เครื่องอำนวยความสะดวกเช่น รถเครน หรือ รถกระเช้าในการประดับตกแต่งต้นสลากย้อมที่มีความสูง ต้นสลากย้อมแต่ละต้นจะมีป้ายชื่อและนามสกุลของเจ้าของต้นสลากย้อมติดไว้ หรือบางต้นจะมีการนำรูปภาพเจ้าของต้นสลากย้อม หรือวาดภาพทิวทัศน์มาตกแต่งประกอบอย่างสวยงาม

ภาพ 15 การประกอบต้นสลากย้อม

3) กำอ้า คำวอ้า หรือ กะโง

เป็นร้อยกรองของล้านนาอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับโคลงของทางภาคกลาง จะเขียนเล่าเรื่องราวของเจ้าของสลากย้อม ตั้งแต่ประวัติของเจ้าของ จำนวนเงินที่ใช้ในการจัดทำต้นสลากย้อม รายละเอียดขั้นตอนในการจัดทำ ในระหว่างเนื้อหาดังกล่าวจะมีการสอดแทรกคติธรรม มีบทกลอนขบขัน ในตอนท้ายจะกล่าวถึงคำแผ่ส่วนบุญและคำปรารภนาที่เจ้าของสลากย้อมได้ตั้งปณิธานไว้ ทั้งนี้เพื่อให้ความบันเทิงและเป็นแนวทางการดำรงชีวิตให้แก่ผู้ฟังและเจ้าของสลากย้อม ในอดีตการแต่งกำอ้าจะแล้วเสร็จก่อนวันที่มีการทานสลากย้อมประมาณ 15 - 30 วัน ในช่วงเวลาที่กำลังจัดเตรียมเครื่องสลากย้อม ในยามค่ำคืนจะมีชายหนุ่มที่สามารถอ่านอักขระล้านนาได้พากันแะเวียนมาอ่านกำอ้าของเจ้าของสลากด้วยท่วงทำนองที่ไพเราะเพราะพริ้ง ช่วยขับกล่อมบรรยากาศในการแตงค่านนั้นให้ครึกครื้นยิ่งขึ้น การอ่านกำอ้าหรือกะโงนั้นต้องมีการรวมกลุ่มกันอ่านตั้งแต่ 3 - 5 คน ขึ้นไป ถ้าหากกำอ้าหรือกะโงของผู้ใดแต่งดีมีความไพเราะจับใจ ก็จะมีคนแะเวียนมาอ่านไม่ขาดเป็นที่เชิดหน้าชูตาแก่เจ้าของสลากย้อมเป็นอย่างมาก ฉะนั้นเจ้าของสลากย้อมจึงเลือกจ้างคนที่มีฝีปากดีจริงๆ มาแตงกะโงให้แม้คำจ้างนั้นจะแพงก็ยอม ปัจจุบันรูปแบบการทานสลากย้อมได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ได้จำกัดว่าต้องเป็นหญิงสาวเหมือนสมัยก่อน คนมีครอบครัวแล้วหรือหน่วยงาน องค์กรก็สามารถทานได้ ประกอบกับบุคคลที่เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรม กาพย์กลอนสมัยนี้หายาก ต้นสลากย้อมในปัจจุบันจึงไม่ค่อยมีคำวอ้า แต่เพื่อไม่ให้คุณค่าของประเพณีดั้งเดิมหายไปจึงใช้วิธีอนุรักษ์คำวอ้าไว้โดยการจดเวทีประกวดการอ่านคำวอ้าแทน¹²

4) การทานสลากย้อม

การถวายทานก็เหมือนกับการทานสลากภัตโดยทั่วไป ก่อนการถวายทานต้นสลากจะต้องนิมนต์สามเณรมาอ่านธรรมและชาดกเกี่ยวกับการทานสลากย้อม หลังจากนั้นก็จะสวดทำพิธีถวายทานต้นสลากและให้ศีลให้พรโดยเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ที่นิมนต์มา ต่อจากนั้นจึงเป็นการจับเส้นสลาก พระสงฆ์และสามเณรเมื่อได้รับเส้นสลากแล้วก็จะเดินเสาะหาเจ้าของและต้นสลากที่ท่านได้รับ เมื่อพบต้นสลากแล้วก็ทำพิธีอ่านเส้นสลากตามเจตจำนงของผู้ถวาย และให้ศีลให้พรกับผู้เป็นเจ้าของต้นสลากเป็นอันเสร็จพิธี¹³

¹² สัมภาษณ์พระปฏิภาณ, เลขารองเจ้าคณะอำเภอเมืองลำพูน, วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555

¹³ สัมภาษณ์นายบรมเมศ วรรณชัย, นักวิชาการอิสระ, วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555

ภาพ 16 ในอดีตการทอผ้าไหมต้องมีการทอด้วย

ภาพ 17 แพนหรีและกล่าวอำสาถกข้อม

การจัดการประเพณีงานบุญสลากย้อม

งานประเพณีงานบุญสลากย้อมของชุมชนตำบลประดู่ป่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลายๆ ท่าน ทำให้ทราบว่าจัดการประเพณีสลากย้อมของแต่ละวัดที่เริ่มต้นฟื้นฟูมาเมื่อปี พ.ศ. 2549 เกิดจากการลองผิดลองถูกและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จึงมีรูปแบบองค์ประกอบของการจัดการในส่วนงานต่างๆ คล้ายคลึงกัน ดังนี้

(1) หน้าที่ของส่วนต่างๆ ในชุมชน

(1.1) วัดและพระสงฆ์

มีหน้าที่หลักในการจัดการ ดังนี้

- จัดเตรียมสถานที่เพื่อประกอบพิธีกรรม
- จัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ในการประกอบพิธีกรรม
- จัดทำใบฎีกานิมนต์พระสงฆ์จากวัดต่างๆ ซึ่งสามารถแยกได้เป็น
 1. นิมนต์แบบเจาะจงตัวพระสงฆ์
 2. นิมนต์แบบหัววัด
- ทำหน้าที่ต้อนรับดูแลพระเถระผู้ใหญ่ที่นิมนต์มา

(1.2) มัคทายกและกรรมการวัด

มีหน้าที่หลักในการจัดการ ดังนี้

- ช่วยดูแลความเรียบร้อยบริเวณประกอบพิธี
- ชี้แนะผู้ร่วมกิจกรรมและทำหน้าที่ผู้นำสวด
- ช่วยดูแลพระสงฆ์
- ดูแลและรวบรวมเส้นสลาก
- จัดสรรและถวายเส้นสลากให้กับวัดต่างๆ ที่นิมนต์มา
- หน้าที่รับส่งพระสงฆ์

(1.3) ประชาชนและชุมชน

มีหน้าที่หลักในการจัดการ ดังนี้

- มีหน้าที่สืบทอดจารีต ประเพณีสลากย้อมไม่ให้สูญหายไปโดยการให้ความร่วมมือร่วมมือและส่งเสริมสนับสนุนประเพณีสลากย้อมด้วยความภาคภูมิใจ
- มีหน้าที่ส่งเสริมและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในการเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน
- มีหน้าที่เชื่อมความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับวัด

(2) การเตรียมการดำเนินงาน

(2.1) พระสงฆ์และกรรมการวัดจะประกาศเสียงตามสายแจ้งชาวบ้านมาประชุมเพื่อปรึกษาหารือกำหนดวันจัดประเพณีงานบุญสลากย้อม คำนวณเส้นสลาก และจำนวนพระที่จะนิมนต์

(2.2) จัดทำใบฎีกาบอกบุญไปตามหัววัด

(2.3) มอบหมายแบ่งงานช่วยกันจัดทำต้นสลากย้อม โดยจะแบ่งเป็นหมวด เช่น วัดประดู่ป่าประกอบไปด้วยศรีทธาชาวบ้าน 10 หมวด ก็จะแบ่งหน้าที่กันมาทำงานวันละ 1 หมวด หมุนเวียนกันไปจนงานแล้วเสร็จ ซึ่งการทำต้นสลากย้อมแต่ละต้นจะประกอบด้วยหน้าที่ ดังนี้

- การจัดหาวัตถุดิบมาทำต้นสลากย้อม ผู้ชายที่พอจะมีความรู้ด้านช่างกลุ่มหนึ่งจะไปหาซื้อไม้ไผ่โดยการนำของสลาเก่า (ช่างใหญ่) โดยจะไปซื้อที่อำเภอแม่วาง จังหวัด เชียงใหม่

- เมื่อได้วัตถุดิบมาแล้วก็จะช่วยกันเหลาเสี้ยว (เรียวยาวไม้ไผ่) โดย 1 วัน 1 หมวดจะเหลาเสี้ยวได้ประมาณ 600 – 1000 อัน

- จากนั้นสลาเก่าก็จะนำผู้ชายที่มีความรู้ด้านช่างมาช่วยกันทำฐานต้นสลากย้อม ซึ่งขั้นตอนนี้ใช้เวลาประมาณ 3 วัน

- ตกแต่งลวดลาย ประดับประดาดอกไม้ฐานต้นสลากย้อม เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์

- ย้อมเสี้ยวและติดกระดาษสี ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของผู้หญิง

- รวบรวมเสี้ยวเป็นมัดๆ ละ 10 อัน แล้วแจกไปตามหมวดต่างๆ เพื่อให้ชาวบ้านนำไปแขวนข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ แล้วแต่กำลังศรัทธาเพื่อจะนำมาทำบุญร่วมกันก่อนถึงวันงาน 5 วัน หัวหน้าหมวดจะเป็นผู้รวบรวมมาส่งที่วัด

- ก่อนถึงวันงาน 2-3 วัน ชาวบ้านก็จะช่วยกันประกอบต้นสลากย้อมและประดับตกแต่งต้นสลากด้วยเสี้ยวไม้ไผ่ย้อมสี ส่วนยอดต้นสลากจะประดับด้วยร่ม และชาวบ้านที่มีฝีมือหรือผู้เฒ่าผู้แก่จะทำของประดับต่างๆ มาเพิ่มเติม เช่น แพนหรี กระจา(การนำข้าวเปลือกมาร้อยถักรอบเหรียญ) โคมไฟประดับ ฯลฯ

(2.4) เมื่อการเตรียมการเสร็จ และประมาณการจำนวนต้นสลากกัณฑ์ทุกประเภทได้ว่ามีมากน้อยเท่าใดแล้ว ทางวัดก็จะนิมนต์พระสงฆ์มาให้พอดีกับเส้นสลากโดยจะนิมนต์จากวัดทั้ง 7 วัดในชุมชนตำบลประดู่ป่าและพระเถระชั้นผู้ใหญ่ที่นับถือ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความรักใคร่สามัคคีของคนในชุมชนเดียวกัน

(3) กิจกรรมและพิธีกรรม

ประเพณีสลากย้อมจะนิยมปฏิบัติกันในช่วงเดือน 12 เหนือถึงเดือนยี่เหื้อ หรือ ในช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคมตามเดือนสากลของทุกปี โดยมีขั้นตอนพิธีการ ดังนี้

(3.1) วัดจะจัดเตรียมสถานที่ อุปกรณ์เครื่องเสียง วัสดุอุปกรณ์ในการ ประกอบพิธีกรรม จัดทำใบเขียนเส้นสลาก ออกใบฎีกานิมนต์หัววัดและพระสงฆ์

(3.2) เมื่อถึงวันงานทานสลากภัต ในตอนเช้าชาวบ้านก็จะนำสลากประเภท ต่างๆ เช่น กว๊ายโชค กว๊ายสารับ กว๊ายซองไปรวมกันบริเวณสถานที่ที่วัดจัดเตรียมให้ ส่วนหัววัดอื่นๆ ที่มาร่วมก็จะเป็นต้นสลากย้อม

(3.3) จากนั้นนำเส้นสลากไปกองรวมกันในวิหารหน้าพระประธานซึ่งจะมี มัคทายกและคณะกรรมการคอยดูแลอยู่

(3.4) เมื่อรวบรวมและทราบจำนวนเส้นสลากเป็นที่แน่นอนแล้ว ทางวัดโดย คณะกรรมการจะจัดสรรเส้นสลากออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- วัดเจ้าภาพ 1 ส่วน
- พระสงฆ์ 1 ส่วน
- สามเณร 1 ส่วน

(3.5) ประกาศจำนวนเส้นสลากทั้งหมดที่มาร่วมถวายทานในครั้งนี้ แบ่งเป็น ของวัดก็เส้น ของพระสงฆ์ก็เส้น และของสามเณรก็เส้น ให้ทุกคนได้รับทราบร่วมกัน

(3.6) พระสงฆ์แสดงธรรมเทศนาเสร็จแล้วพระเถระชั้นผู้ใหญ่ทำการอุปโลก เส้นสลากให้วัดต่างๆ

(3.7) พระสงฆ์และสามเณรเมื่อได้รับเส้นสลากแล้วก็จะเดินเสาะหาต้นสลาก ที่ท่านได้รับ เมื่อพบแล้วก็จะทำพิธีอ่านเส้นสลากตามเจตจำนงของผู้ถวายและให้ศิลาให้พรผู้เป็น เจ้าของต้นสลากเป็นอันเสร็จพิธี

คุณค่าของประเพณีงานบุญสลากย้อมชุมชนตำบลประตูป่า

คุณค่าของประเพณีสลากย้อมที่สำคัญ มีดังนี้

1) เป็นการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่น ซึ่งการเข้าร่วม ประกอบพิธีกรรมร่วมกันในชุมชนย่อมก่อให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในประเพณีที่เป็น เอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน

2) ชาวบ้านถือว่าการทานสลากภัตมีอานิสงส์แรง คนทำบุญสลากมักมีโชคลอยมา

3) เป็นโอกาสที่จะหาเงินและวัสดุเพื่อบำรุงศาสนสถานในชุมชน

- 4) ในสมัยก่อนใช้เป็นกุศโลบายฝึกหัดให้เด็กผู้หญิงรู้จักการเก็บหอมรอมริบ รู้จักมัธยัสถ์
- 5) เป็นกิจกรรมสื่อกลางระหว่างชุมชนกับวัด เพราะการประกอบกิจกรรมเหล่านี้ต้องเกิดจากการร่วมมือร่วมใจจากพระสงฆ์และประชาชนเท่านั้น
- 6) เป็นการสร้างความกตัญญูทวดเวทิต่ออนุภากริ และญาติที่ล่วงลับไป ตลอดจนถึงสา ลาสัตว์ต่างๆ ที่เราได้ฆ่าหรือทำร้าย เพราะการทานสลากภัตถือเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว
- 7) เป็นการสร้างความสามัคคีและการมีส่วนร่วมให้กับชุมชน เพราะประเพณีสลากย้อมต้องใช้ทุนทรัพย์และเวลาในการดำเนินการมาก ต้องมีความเสียสละและการร่วมไม้ร่วมมือกันเป็นอย่างมากทั้งจากพระสงฆ์และประชาชน

สภาพการณ์ของประเพณีงานบุญสลากย้อม

วัฒนธรรมและประเพณีนั้นเป็นวิถีชีวิตที่ชุมชนและท้องถิ่นต่างๆ ได้พัฒนาและสร้างสรรค์ขึ้น และใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินวิถีชีวิต ป้องกันและแก้ไขปัญหา รวมทั้งใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นศักยภาพและทุนที่สำคัญยิ่งของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนเป็นสิ่งซึ่งสามารถบ่งบอกถึงความเป็นมาของชนชาตินั้นๆ ยังมีวัฒนธรรมหรือประเพณีที่งดงามเท่าใดก็ยิ่งสะท้อนถึงความเป็นมาและประวัติศาสตร์ของประเทศมากเท่านั้น เด็กนักเรียนในชั้นประถมควรที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมที่มีในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านและเป็นพื้นฐานที่ดีในการก้าวไปเรียนในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งเมื่อก้าวขึ้นไปเรียนในระดับสูงขึ้นไปก็จะได้เรียนรู้ว่ามีวัฒนธรรมอื่นๆ อีกมากมาย วัฒนธรรมนั้นมีการไหลซึ่งการไหลของวัฒนธรรมนั้นทำให้มองว่าการปะทะกันของวัฒนธรรมเกิดขึ้น อย่างประเทศฝั่งตะวันตกก็ต้องการให้คนที่อยู่อีกฟากโลกหนึ่งเป็นอย่างตัวเอง เราจะเห็นว่าการปรับใช้วัฒนธรรม 2 แบบให้เข้ากันระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมกับวัฒนธรรมแบบสมัยใหม่จะเป็นการดีกว่าเราไม่ควรจะไปต่อต้านการเปลี่ยนแปลง แต่ควรจะดูแลและเฝ้าระวังว่าวัฒนธรรมที่เข้ามาใหม่จะไม่ทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีมา การที่จะทำให้ประเพณีดำรงอยู่ได้นั้นต้องสร้างความตระหนักรู้ และต้องทำให้เกิดการเข้าถึงได้ง่ายรวมทั้งคนทั่วไป ทุกเพศ ทุกวัยต้องสามารถเข้าถึงได้ด้วย การนำเสนอนั้นก็ต้องมีความถี่อย่างเหมาะสมและต่อเนื่องรวมทั้งต้องยอมให้ปรับปรุงให้เข้ากับ “จิตของวัย” ด้วยการรักษาวัฒนธรรมนั้นถือเป็นการเปลี่ยนแปลงความคิดซึ่งต้องใช้กระบวนการที่ต่อเนื่องยาวนาน¹⁴ ประเพณีของไทยอ่อนแอลงหรือ

¹⁴ สมชาย เสียงหลาย, “ประเพณีไทยวิกฤตจริงหรือ”, หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 9 ตุลาคม (2555) : 21.

ถูกอย่างอื่นกระทบกระทั่งมากเกินไปที่จะรับได้ การที่เด็กๆ ไม่สืบทอดประเพณีไทยนั้นมีหลายเหตุผลหนึ่งในนั้นคือประเพณีไทยมีรากฐานมาจากสังคมเกษตร ประเพณีในสังคมเกษตรนั้นจะถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น พ่อแม่สู่ลูกสู่หลาน การอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวรวมทั้งการทำตามจารีตต่างๆ ที่เคยมีมา จนวันหนึ่งมีวัฒนธรรมอื่นไหลเข้ามาทำให้จากเดิมที่ทำตามจารีตมา ก็ทำให้สังคมเกษตรเปลี่ยนเข้าสู่สังคมสื่อ สังคมเทคโนโลยี จากสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้หลายๆ อย่างรวมทั้งการสืบทอดวัฒนธรรมถูกเบียดจนพลัดไปตามเทคโนโลยีที่เข้ามา ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่มีมาจากหลายด้านโดยเฉพาะ “สื่อ” ที่เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประเพณีเปลี่ยนไป สื่อสมัยใหม่นั้นเป็นส่วนสำคัญที่น่าเรื่องราว ความรู้ ประวัติศาสตร์ของประเพณีต่างๆ ที่เกิดขึ้น ให้คนทั่วไปรวมทั้งนักท่องเที่ยวได้ทราบรวมทั้งยังต้องมีการจูงใจโดยเทคโนโลยีต่างๆ ด้วย อย่างเช่นการนำเสนอในรูปแบบที่ทันสมัยเป็นต้น¹⁵

การรับรู้ถึงคุณค่าของประเพณีสลากข้อมจึงจำกัดอยู่เพียงแคในกลุ่มผู้สูงอายุที่เคยรู้เคยเห็น และปฏิบัติในประเพณีสลากข้อมสืบเนื่องมาช้านาน อย่างไรก็ตามประเพณีสลากข้อมจัดเป็นประเพณีที่ดึงดูดใจของชุมชน ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความสามัคคีของคนในชุมชน และยังเป็นสื่อกลางของการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างวัดและชุมชน โดยมีวัดเป็นสถานที่ในการประกอบกิจกรรมจึงจัดเป็นประเพณีที่ช่วยส่งเสริมพระพุทธศาสนา ทำให้คนในชุมชนรู้จักความเสียสละซึ่งเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เป็นการแสดงให้เห็นว่าชาวพุทธยังคงยึดถือแนวทางการบริจาทตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้แก่ลูกหลานได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อไป ประเพณีพิธีกรรมจึงเป็นส่วนที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดและวิถีชีวิตของคนในสังคมได้ แต่นับวันประเพณีพิธีกรรมซึ่งเป็นสื่อพื้นบ้านกำลังจะสูญหายไปจึงจำเป็นที่ควรที่จะศึกษารูปแบบและเนื้อหาของพิธีกรรมเพื่อการสืบทอดหรือเพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งหน่วยงานในท้องถิ่นได้เล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญ จึงมีการส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีสลากข้อมโดยการให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาอนุรักษ์สืบทอดประเพณีซึ่งเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชนเอง

3.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนงบประมาณให้กับชุมชนชาวของในจังหวัดลำพูน ซึ่งรวมถึงชุมชนในตำบลประดู่ป่า เพื่อจัดทำต้นสลากข้อมไปร่วมถวายทานในกิจกรรมประเพณีงานบุญสลากข้อมของวัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร ซึ่งเป็นวัดหลวงประจำจังหวัดลำพูน

¹⁵ วิถี พานิชพันธ์, “ประเพณีไทยวิกฤตจริงหรือ”, หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 9 ตุลาคม (2555) : 21.

- เทศบาลตำบลประดู่ป่า สนับสนุนงบประมาณจัดกิจกรรมงานบุญสลากข้อมให้กับชุมชนในตำบลประดู่ป่า โดยการหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพในแต่ละปี

- สภาวัฒนธรรมตำบลประดู่ป่าเป็นเครือข่ายภาคประชาชนที่ร่วมอนุรักษ์ สนับสนุน และส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน และช่วยประสานระหว่างภาครัฐกับประชาชน

- คณะสงฆ์ตำบลประดู่ป่า เป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจของคนในชุมชน ชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์มาจะร่วมแรงร่วมใจด้วยความเต็มใจ เพราะมีความเชื่อว่าการปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวกับวัดจะทำให้ได้บุญและเป็นกุศลทำให้เกิดผลดีต่อตนเอง

4. สภาพปัญหาการจัดการประเพณีงานบุญสลากข้อม

4.1 ด้านสังคม

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากการส่งเสริมการผลิตทางอุตสาหกรรมของภาคเหนือ การส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่เพื่อการค้าและการส่งออก รวมถึงการขยายตัวของรัฐเข้าสู่ชุมชนในชนบท ได้ส่งผลให้ชุมชนเกษตรกรรมเกิดภาวะอ่อนแอในหลากหลายด้าน ทั้งการพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลาง ความเสื่อมโทรมและความร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติฯ การเกิดเครือข่ายของระบบอุปถัมภ์ของผู้มีอิทธิพล ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณีเพื่อจัดการทรัพยากรและแรงงานที่เคยมีอยู่เริ่มแตกสลายลง และภูมิความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและได้ตั้งสมปรับเปลี่ยนกันมาถูกเลื่อนและเริ่มสูญหายไป อีกทั้งวัยรุ่นหนุ่มสาวก็ออกไปศึกษาเล่าเรียนนอกหมู่บ้าน แล้วทำงานในเมืองไม่ได้กลับมาใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม ทำให้สภาพของชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่มีเพียงคนชรา ผู้สูงอายุ และเด็กเป็นส่วนมาก ความคิดความเชื่อของคนในชุมชนจึงมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปการรับเอาวัฒนธรรมอื่นเข้ามา ทำให้ลืมนึกไปว่ายังมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยปู่ ย่า ตา ยาย และยังเป็นผลให้เยาวชนคนรุ่นหลังไม่ให้ความสำคัญต่อจารีตประเพณีดั้งเดิม การรับรู้ถึงคุณค่าประเพณีสลากข้อมจึงจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุที่เคยผ่านประสบการณ์มาแล้วเท่านั้น

4.2 ด้านเศรษฐกิจ

จังหวัดลำพูนเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนในการประกอบอาชีพ จากสังคมเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมกลายมาเป็นสังคมเมือง จากที่เคยทำงานอยู่กับบ้านกลายมาเป็นทำงานนอกบ้าน และยังก่อให้เกิดผลต่อการ

เปลี่ยนแปลงชุมชนท้องถิ่นในหลายประการ เช่น การเกิดขึ้นของหมู่บ้านจัดสรร การเกิดขึ้นของโรงงานและอาคารพาณิชย์ ฯลฯ เป็นผลทำให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลงชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเกิดขึ้น ทำให้ชุมชนและท้องถิ่นเปลี่ยนไปสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น ส่วนหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าชุมชนในชนบทล่มสลายในมิติของความเป็นชุมชน และชุมชนเชิงพื้นที่ถูกลดความสำคัญลง ผลกระทบที่ตามมาคือ ประชาชนต้องอพยพเข้าเมือง ยิ่งชุมชนขยายเป็นชุมชนเมือง ความเป็นชุมชนที่เคยเป็นสังคมอบอุ่นก็เริ่มจางหายไป โดยเฉพาะขาดพื้นที่ที่จะมาพบปะสังสรรค์ และขาดกิจกรรมที่จะมากระทำการร่วมกัน จึงทำให้คนในชุมชนมีสภาพต่างคนต่างอยู่มากขึ้น

สรุปสภาพปัญหาการจัดการงานประเพณีสลากย้อมของชุมชนตำบลประดู่ป่า ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การส่งเสริมการผลิตทางอุตสาหกรรมของภาคเหนือ การส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่เพื่อการค้าและการส่งออก การเกิดเครือข่ายของระบบอุปถัมภ์ของผู้มีอิทธิพล รวมถึงการขยายตัวของรัฐเข้าสู่ชุมชนในชนบทได้ส่งผลให้ชุมชนในตำบลประดู่ป่าซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรมเกิดภาวะอ่อนแอในหลากหลายด้าน ทำให้ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณีเพื่อจัดการทรัพยากรและแรงงานที่เคยมีอยู่เริ่มแตกสลายลง ภูมิความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและได้สั่งสมปรับเปลี่ยนกันมาถูกเลื่อนและเริ่มสูญหายไป อีกทั้งวัยรุ่นหนุ่มสาวก็ออกไปศึกษาเล่าเรียนนอกหมู่บ้าน แล้วทำงานในเมืองไม่ได้กลับมาใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม ทำให้สภาพของชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่มีเพียงคนชรา ผู้สูงอายุ และเด็กเป็นส่วนมาก และจากสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจึงทำให้หลายๆ อย่างรวมทั้งการสืบทอดวัฒนธรรมถูกเบียดจนพริ้วไปตามเทคโนโลยีที่เข้ามา ดังนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในระบบใดระบบหนึ่งก็จะส่งผลถึงระบบอื่นๆ และต่อโครงสร้างของสังคมวัฒนธรรม ซึ่งการที่คนในชุมชนปัจจุบันไม่ค่อยเห็นคุณค่าของประเพณีสลากย้อมเนื่องจากสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนมุ่งหวังในเชิงเศรษฐกิจมากไป จนลืมคำนึงถึงคุณค่าที่แท้จริงของประเพณีสลากย้อมที่เคยสืบทอดกันมาในอดีต

5. แนวทางการจัดการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีสลากย้อมให้เกิดความยั่งยืนอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเพื่อเสนอแนวทางในการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีสลากย้อมของชุมชนในตำบลประดู่ป่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน อย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพื่อให้สามารถรักษาคูณค่าและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ดังนี้

5.1 การศึกษารูปแบบที่เหมาะสมของการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีสลากย้อมของชุมชนในตำบลประดู่ป่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

5.1.1 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของภาคประชาชนในการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีสลากย้อม

5.1.2 การศึกษาวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบและวิธีการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีงานบุญสลากย้อม

5.2 แนวทางของการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีงานบุญสลากย้อมของชุมชนในตำบลประดู่ป่า อย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

5.2.1 การจัดการประเพณีงานบุญสลากย้อม อย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

- 1) การดำเนินงานในภาคประชาชน
- 2) การสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาคราชการและเอกชนในท้องถิ่น

5.2.2 รูปแบบของประเพณีงานบุญสลากย้อม

- 1) รูปแบบของพิธีการประเพณีงานบุญสลากย้อมภายในวัด
- 2) กิจกรรมเสริมประเพณีงานบุญสลากย้อม

5.2.3 กิจกรรมเผยแพร่และส่งเสริมความเข้าใจในคุณค่าของประเพณีงานบุญสลากย้อม

ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การศึกษารูปแบบที่เหมาะสมของการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีสลากย้อมของชุมชนในตำบลประดู่ป่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางของการจัดการที่เหมาะสมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีงานบุญสลากย้อม โดยมิขั้นตอนของการศึกษา ดังนี้

5.1.1 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของภาคประชาชนในการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีสลากย้อม หัวข้อนี้เป็นการศึกษาและเก็บข้อมูลจากภาคประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนตำบลประดู่ป่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เพื่อทราบความคิดเห็นถึงแนวทางในการจัดการเพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีงานบุญสลากย้อมของชุมชนตำบลประดู่ป่า ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ซึ่งเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่คัดเลือกจากพระสงฆ์ ประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 21 คน ในประเด็นการสนทนา

เกี่ยวกับแนวทางของการจัดการที่เหมาะสมของการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีงานบุญสลากข้อมของชุมชนตำบลประดู่ป่า ซึ่งผลของการสนทนากลุ่มครั้งนี้ สรุปได้ว่า

การที่จะจัดการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีงานบุญสลากข้อมของชุมชนตำบลประดู่ป่าให้เกิดความยั่งยืนนั้น ภาคประชาชนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการจัดการงานประเพณีงานบุญดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากประเพณีงานบุญสลากข้อมเป็นมรดกวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของกลุ่มชาวไทยของในชุมชนตำบลประดู่ป่า ซึ่งสมควรที่ชาวชุมชนตำบลประดู่ป่าจะต้องร่วมมือร่วมใจอนุรักษ์รักษาไว้คงอยู่สืบไป แต่เนื่องจากในอดีตการดำเนินการประเพณีงานบุญสลากข้อม ประชาชนในชุมชนจะเข้ามีส่วนร่วมในงานประเพณีด้วยศรัทธาและความแข็งขัน แต่ปัจจุบันสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตำบลประดู่ป่าเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลกระทบทำให้กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมต่างๆ ของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่น มีประชาชนเข้าร่วมงานและดำเนินกิจกรรมของชุมชนน้อยลง ส่วนมากจะเหลือแต่ผู้สูงอายุที่ยังคงมีส่วนร่วมในงานประเพณี ส่วนคนรุ่นใหม่ที่เป็นหนุ่มสาวและเยาวชนมักจะไม่นำให้ความสนใจ รวมทั้งรูปแบบของงานประเพณี โดยเฉพาะประเพณีงานบุญสลากข้อมเปลี่ยนแปลงไป

ดังนั้นการที่จะจัดการประเพณีงานบุญสลากข้อมให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้สามารถอนุรักษ์รักษาคุณค่าและสืบสานประเพณีงานบุญสลากข้อมดังกล่าวให้ดำรงคงอยู่ต่อไป ควรมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

- (1) การดำเนินการจัดการประเพณีงานบุญสลากข้อม ภาคประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างสำคัญในฐานะเจ้าของมรดกวัฒนธรรม
- (2) วิธีการจัดการประเพณีงานบุญสลากข้อม จะยังคงให้ทางวัดและประชาชนดำเนินการเหมือนในอดีตคงไม่ได้อีกแล้ว จำเป็นที่ทุกภาคส่วนในสังคมหรือภาคประชาสังคม ซึ่งประกอบด้วยทั้ง ประชาชน หน่วยงานภาคเอกชนและองค์กรปกครองของท้องถิ่น ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ
- (3) รูปแบบของประเพณีงานบุญสลากข้อม อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและวัฒนธรรม อาทิ ในอดีตผู้ถวายสลากข้อมจะเป็นหญิงสาวที่มีฐานะ จะเป็นผู้เตรียมงานและถวายสลากข้อม แต่ปัจจุบันรูปแบบประเพณีนั้นเปลี่ยนไป เป็นการदानสลากข้อมและถวายสลากข้อมของผู้คนทั่วไป ดังนั้นในการจัดการอนุรักษ์ประเพณีงานบุญสลากข้อม จำเป็นต้องรักษารูปแบบขององค์ประกอบและพิธีการของประเพณีงานบุญสลากข้อมให้เหมือนเดิมให้มากที่สุด เพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยของในเขตตำบลประดู่ป่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

5.1.2 การศึกษาวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบและวิธีการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีสลาข้อม หัวข้อนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อสรุปความเห็นและเสนอรูปแบบของการจัดการงานประเพณีสลาข้อมของชุมชนในตำบลประดู่ป่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เพื่อให้สามารถรักษาคุณค่าและสืบสานงานประเพณีให้ดำรงคงอยู่สืบไป ซึ่งจะมีกระบวนการพิจารณาดังนี้

1) การศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของภาคประชาชนในการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีสลาข้อมในข้อ 5.1.1 ที่ได้ใช้วิธีการสนทนากลุ่มจากกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่คัดเลือกจากพระสงฆ์ ประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นการสนทนาเกี่ยวกับแนวทางของการจัดการที่เหมาะสมของการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีงานบุญสลาข้อมของชุมชนตำบลประดู่ป่า ซึ่งผลของการสนทนากลุ่มครั้งนี้สรุปได้ว่า การจัดการประเพณีงานบุญสลาข้อม ของชุมชนตำบลประดู่ป่า ภาคประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างสำคัญในฐานะเจ้าของมรดกวัฒนธรรม ซึ่งวิธีการควรให้ทุกภาคส่วนในสังคมหรือภาคประชาสังคม ซึ่งประกอบด้วยทั้ง ประชาชน หน่วยงานภาคเอกชนและองค์กรปกครองท้องถิ่น ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ รวมทั้งรูปแบบของประเพณีงานบุญสลาข้อมอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมบ้าง แต่จำเป็นต้องรักษา รูปแบบขององค์ประกอบและพิธีการของประเพณีงานบุญสลาข้อมให้เหมือนเดิมให้มากที่สุด เพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยของในเขตตำบลประดู่ป่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

2) ผลการศึกษาริบททางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม ของชุมชนตำบลประดู่ป่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ที่ผ่านมาสืบได้ว่า

(2.1) ชุมชนตำบลประดู่ป่า เป็นหมู่บ้านชาวไทยของขนาดใหญ่ที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 200 ปี เป็นชุมชนชนบทกึ่งเมืองที่ยังคงรักษาวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อไว้อย่างเข้มแข็ง และมีการทำกิจกรรมต่างๆ ตามจารีตประเพณีที่สืบทอดกันมา นอกจากนี้ยังมีภาษาประจำถิ่น คือ ภาษาของ ซึ่งเป็นภาษาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทยของที่ใช้ในชีวิตประจำวันทั้งผู้ใหญ่และเยาวชนในชุมชนแห่งนี้

(2.2) ชุมชนตำบลประดู่ป่าเป็นชุมชนที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิม ที่สืบทอดความศรัทธาและความเชื่อในพระพุทธศาสนา มีทัศนคติหรือความเชื่อคล้ายกันโดยมีวัดเป็นศูนย์รวมทางจิตใจและเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมประเพณีต่างๆ ของชุมชน โดยเฉพาะประเพณีสลาข้อมซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคนของและเป็นประเพณีที่โดดเด่นของชุมชน

(2.3) ประชาชนส่วนใหญ่ของชุมชนตำบลประดู่ป่ามีการตั้งถิ่นฐานบริเวณที่ราบลุ่ม ต่อมาได้ขยายชุมชนกระจายไปตั้งบ้านเรือนเกาะกลุ่มหนาแน่นในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำปิงและแม่น้ำกวัง เป็นการรวมกลุ่มกันในระบบเครือญาติมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับแม่น้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคและการเกษตร มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา และสวนลำไย

(2.4) ประชาชนในชุมชนตำบลประดู่ป่ามีความกระตือรือร้นและร่วมมือดำเนินงานกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณีของส่วนรวมเป็นอย่างดี

ด้วยเหตุนี้ชุมชนในตำบลประดู่ป่า จึงเป็นชุมชนที่มีศักยภาพและความเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมของส่วนรวมร่วมกัน ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากความร่วมมือของประชาชนในชุมชนที่ได้ร่วมมือร่วมใจดำเนินกิจกรรมของส่วนรวมทางสังคม วัฒนธรรมและมีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน

3) แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากผลของการศึกษาใน ข้อ 5.1.1 ซึ่งเป็นความคิดเห็นของภาคประชาชนที่เสนอแนะให้ภาคประชาคมซึ่งประกอบด้วยทุกภาคส่วนในสังคมทั้งประชาชน หน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองของท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการจัดการงานประเพณีสลากย้อม ของชุมชนในตำบลประดู่ป่า และข้อ 5.1.2 ที่การศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่าชุมชนตำบลประดู่ป่าเป็นชุมชนที่มีศักยภาพและความเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมของส่วนรวมร่วมกันได้เป็นอย่างดี ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในชุมชนที่ร่วมมือดำเนินกิจกรรมของส่วนรวมทางสังคมวัฒนธรรม และมีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน จากผลการศึกษาทั้ง 2 ข้อดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนและการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งผู้ศึกษาได้เสนอไว้ในบทที่ 2

ดังนั้นในการพิจารณาหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการงานประเพณีสลากย้อมของชุมชนในตำบลประดู่ป่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เพื่อให้สามารถรักษาคุณค่าและสืบสานงานประเพณีให้ดำรงคงอยู่สืบไปนั้น ผู้ศึกษามีความเห็นว่

การจัดการงานประเพณีสลากย้อมของชุมชนในตำบลประดู่ป่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เพื่อให้สามารถรักษาคุณค่าและสืบสานงานประเพณีให้ดำรงคงอยู่สืบไปควรใช้วิธีการ “การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน” ด้วยเหตุผลและหลักการที่ว่า ประชาชน หน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองของท้องถิ่นในชุมชนตำบลประดู่ป่า มีส่วนในการเป็นเจ้าของประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิด มีความผูกพัน และมีส่วนได้ส่วนเสียกับผลกระทบใดๆ ที่เกิดขึ้นกับงานประเพณีของท้องถิ่น การที่จะจัดการงาน

ประเพณีสลากย้อมในชุมชนตำบลประดู่ป่า ให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้สามารถรักษาคูณค่าและสืบสานงานประเพณีสลากย้อมดังกล่าวให้ดำรงคงอยู่ต่อไป จำเป็นที่ทุกภาคส่วนในสังคม หรือภาคประชาสังคม ซึ่งประกอบด้วยทั้งประชาชน หน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ รวมทั้งในการจัดการประเพณีงานบุญสลากย้อมต้องรักษารูปแบบขององค์ประกอบและพิธีการของประเพณีงานบุญสลากย้อมให้เหมือนเดิมให้มากที่สุด เพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยของในเขตตำบลประดู่ป่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของภาคประชาชน ดังรายละเอียดและแนวทางในการดำเนินการที่จะได้เสนอในหัวข้อต่อไป

5.2 แนวทางการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีงานบุญสลากย้อมของชุมชนในตำบลประดู่ป่า อย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

ผลของการศึกษาวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบและวิธีการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีสลากย้อมในตอนที่ผ่านมา ทำให้ผู้ศึกษามีความเห็นที่จะเสนอแนวทางของการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีงานบุญสลากย้อมของชุมชนในตำบลประดู่ป่า อย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม เพื่อให้สามารถรักษาคูณค่าและสืบสานงานประเพณีดังกล่าวให้ดำรงคงอยู่สืบไป ซึ่งมีแนวทางของการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีงานบุญสลากย้อม ดังนี้

5.2.1. การจัดการประเพณีงานบุญสลากย้อม อย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

การที่จะจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีงานบุญสลากย้อมของชุมชนตำบลประดู่ป่า ให้ประสบผลสำเร็จ จำเป็นที่ทุกภาคส่วนในสังคม หรือภาคประชาสังคม ซึ่งประกอบด้วยทั้งภาคประชาชน หน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ ดังนี้

1) การดำเนินงานในภาคประชาชน

โดยทั่วไปแล้ว การจัดงานประเพณีสลากย้อมในแต่ละปี แต่ละชุมชนจะผลัดกันเป็นเจ้าภาพ แต่เนื่องจากประชาชนในแต่ละชุมชนให้ความสนใจในงานประเพณีนี้น้อยลง จึงมีคนเข้ามามีส่วนร่วมน้อย ดังนั้นควรมีกระบวนการวิธีการในการจัดการอย่างเป็นขั้นตอน ที่สำคัญควรหลอมความคิดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการจัดการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน มีขอบข่ายและกรอบในการจัดการที่ชัดเจน เป็นรูปธรรมสามารถปฏิบัติได้จริง ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 มีคณะกรรมการอำนวยการจัดงานประเพณีสลากย้อมในระดับตำบล แต่งตั้งโดยนายอำเภอเมืองลำพูน มีโครงสร้าง ดังนี้

- นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน	ที่ปรึกษา
- นายกเทศมนตรีตำบลประดู่ป่า	ที่ปรึกษา
- เจ้าอาวาสวัดที่เป็นเจ้าภาพ	ที่ปรึกษา
- นายวิฑิต วรรณวิจิตร กำนันตำบลประดู่ป่า	ประธาน
- ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นเจ้าภาพ	เลขานุการ

และเชิญทุกภาคส่วนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านแต่ละชุมชน รวมทั้ง ผู้อาวุโส เยาวชน ผู้แทนสถานศึกษา ผู้แทนส่วนราชการในท้องถิ่น และองค์กรหรือเอกชนที่อยู่ในชุมชน

คณะกรรมการอำนวยการมีหน้าที่อำนวยการจัดงานให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย แต่งตั้งคณะทำงานฝ่ายต่างๆ และให้คำปรึกษาแนะนำ อำนวยความสะดวก ตลอดจนช่วยเหลือปัญหาอุปสรรคให้เป็นไปด้วยความราบรื่น

ขั้นตอนที่ 2 ในการจัดงานประเพณีงานบุญสลากข้อมให้จัดประชุมคณะกรรมการอำนวยการเพื่อวางแผนการดำเนินงาน สร้างความเข้าใจ และหาวิธีการดึงประชาชนในชุมชนทุกคนเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อร่วมคิด ร่วมหาแนวทางในการจัดการประเพณีสลากข้อมของชุมชนในตำบลประดู่ป่า

ขั้นตอนที่ 3 ในการดำเนินงานประเพณีงานบุญสลากข้อม ให้คณะกรรมการอำนวยการ แต่งตั้งคณะทำงานฝ่ายต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย กรรมการวัดและประชาชนภายในชุมชนที่เป็นเจ้าภาพ ตลอดจนชุมชนใกล้เคียง ซึ่งเป็นผู้แทนของชุมชนแต่ละชุมชน ร่วมเป็นคณะทำงาน เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและดำเนินงานในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดประเพณีงานบุญสลากข้อมร่วมกับทางวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 คณะกรรมการอำนวยการจัดงานประเพณี สลากข้อมประสานงานให้หน่วยงานทั้งภาคราชการและเอกชนในท้องถิ่นให้การสนับสนุนและร่วมกิจกรรมประเพณีงานบุญสลากข้อม เพื่อการส่งเสริมอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืนสืบไป

2) การสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาคราชการและเอกชนในท้องถิ่น

แม้ว่าประเพณีงานบุญสลากข้อม จะเป็นกิจกรรมของวัดและชุมชน แต่เพื่อให้สามารถอนุรักษ์รักษาประเพณีดังกล่าวไว้ รูปแบบของงานประเพณีอาจเปลี่ยนแปลงไป ในลักษณะที่เป็นงาน(Event) ทางวัฒนธรรม ที่อาจเพิ่มกิจกรรมอื่นๆ ที่เรียกร้องความสนใจ เช่น การ

ประกวดต้นสลากย้อม การประกวดการอ่ากะโลง และอื่นๆ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้อาจขอให้หน่วยงานทั้งภาคเอกชนและส่วนราชการในท้องถิ่นให้การสนับสนุนและรับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งในการดำเนินงานประเพณีสลากย้อมในช่วงเวลาที่ผ่านมา องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เทศบาลตำบลประดู่ป่า และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน ก็ได้สนับสนุนอยู่แล้ว ดังนั้นเพื่อให้มีกิจกรรมส่งเสริมทางวัฒนธรรม เสริมประเพณีงานบุญสลากย้อมเพื่อให้เกิดความน่าสนใจมากขึ้น คณะกรรมการอำนวยการฯ จึงควรมีการประสานงานให้หน่วยงานทั้งภาคราชการและเอกชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เทศบาลตำบลประดู่ป่า และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน ตลอดจนสถาบันการศึกษา และองค์กรภาคเอกชนในพื้นที่ สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ ต่อไป โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คณะกรรมการอำนวยการจัดงานประเพณีสลากย้อม เชิญหน่วยงานภาคเอกชน ส่วนราชการในท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และรักษารูปแบบประเพณีสลากย้อมในชุมชนตำบลประดู่ป่าในแต่ละปี

ขั้นตอนที่ 2 นำเสนอโครงการ/กิจกรรม เพื่อขอรับการสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยเฉพาะเทศบาลตำบลประดู่ป่า เสนอโครงการ/กิจกรรม เพื่อบรรจุไว้ในเทศบัญญัติหรือแผนปฏิบัติการประจำปีของเทศบาลตำบลประดู่ป่า

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมเสริมงานประเพณีสลากย้อมในแต่ละปี ให้คณะกรรมการอำนวยการจัดงานประเพณีสลากย้อมประสานงาน พิจารณาและบูรณาการดำเนินการร่วมกัน โดยมอบหมายให้คณะทำงาน หรือหน่วยงานใดหน่วยหนึ่ง เช่น เทศบาลตำบลประดู่ป่าเป็นเจ้าภาพหลัก และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องบูรณาการร่วมกัน

5.2.2 รูปแบบของประเพณีงานบุญสลากย้อม

การจัดงานประเพณีสลากย้อมในปัจจุบัน มีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น ในอดีตผู้ถวายทานสลากย้อมจะเป็นหญิงสาวอายุ 20 ปีขึ้นไป ปัจจุบันใครก็สามารถถวายทานสลากย้อมได้ รวมทั้งขั้นตอนของพิธีการก็เปลี่ยนไป ซึ่งในบางเรื่องคงไม่สามารถฟื้นฟูทำให้เหมือนเดิมได้ แต่เพื่อการอนุรักษ์รักษาคูณค่าของประเพณีงานบุญสลากย้อมให้ดำรงคงอยู่สืบไป จำเป็นต้องรักษารูปแบบขององค์ประกอบและพิธีการของประเพณีงานบุญสลากย้อมให้เหมือนเดิมให้มากที่สุด เพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยของในเขตตำบลประดู่ป่า

ควรมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อรักษารูปแบบของประเพณีดั้งเดิมไว้ เช่น

1) รูปแบบของพิธีการประเพณีงานบุญสลากย้อมภายในวัด

เพื่อให้สามารถอนุรักษ์รักษาและฟื้นฟูประเพณีงานบุญสลากย้อมให้ดำรงคงอยู่อย่างยั่งยืนสืบไป ในการจัดการประเพณีงานบุญสลากย้อมจำเป็นต้องรักษารูปแบบขององค์ประกอบและพิธีการของประเพณีงานบุญสลากย้อม โดยเฉพาะรูปแบบของพิธีการประเพณีงานบุญสลากย้อมที่ดำเนินการภายในวัดให้เหมือนเดิมให้มากที่สุด เพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยองในเขตตำบลประดู่ป่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน โดยควรมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

(1.1) อนุรักษ์รักษาองค์ประกอบของต้นสลากย้อมให้เป็นไปตามรูปแบบของดั้งเดิมให้มากที่สุด

(1.2) รักษาแบบของการ อำกะโลง หรือ คำว่าอำ ไว้เป็นส่วนหนึ่งของพิธีการประเพณีงานบุญสลากย้อมด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง เนื่องจากการอำกะโลง เป็นเอกลักษณ์และองค์ประกอบสำคัญของประเพณีงานบุญสลากย้อม

(1.3) ประเพณีพิธีกรรมในการทานสลากย้อม ควรรักษารูปแบบและขั้นตอนของพิธีกรรมทานสลากย้อมให้มีสภาพแบบดั้งเดิมให้มากที่สุด เพราะเป็นหัวใจของประเพณีงานบุญสลากย้อมที่พระสงฆ์และศรัทธาประชาชนในชุมชนได้ร่วมกิจกรรมและบูรณาการงานบุญร่วมกันด้วยจิตศรัทธาและสามัคคี

2) กิจกรรมเสริมงานประเพณีงานบุญสลากย้อม

เพื่อให้การดำเนินงานประเพณีสลากย้อมให้เกิดความน่าสนใจและเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ผู้ศึกษาเสนอให้มีกิจกรรมเสริมเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีงานบุญสลากย้อม โดยขอให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนสนับสนุนการดำเนิน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

(2.1) กิจกรรมประกวดต้นสลากย้อม

วัตถุประสงค์

1. เพื่ออนุรักษ์รักษารูปแบบการจัดทำต้นสลากย้อมแบบดั้งเดิมเอาไว้
2. เพื่อสานสร้างความสัมพันธ์ที่เคารพและเกื้อกูลกันของคนวัยต่างๆ ในชุมชน โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้สูงอายุ

เป้าหมาย

ต้นสลากย้อมแบบดั้งเดิม จำนวน 7 ต้น (วัดละต้น)

กิจกรรมการดำเนินงาน

1. การสาธิตการจัดทำองค์ประกอบต่างๆ ของต้นสลากย้อม
2. การสาธิตการประกอบและตกแต่งต้นสลากย้อม
3. การถ่ายทอดขั้นตอนพิธีการการทานสลากย้อม
4. การประกวดต้นสลากย้อม

ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ/กิจกรรม

1. ประชาชน นักเรียนและเยาวชน ตระหนักในคุณค่าของประเพณีสลากย้อม
 2. มรดกทางวัฒนธรรมได้รับการรักษาและถ่ายทอดสืบสานสู่เด็กและเยาวชน
 3. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในชุมชนและสังคม
- หน่วยงานสนับสนุนและรับผิดชอบ**
- เทศบาลตำบลประดู่ป่า

(2.2) กิจกรรมประกวดอ้ากะโลง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปรู้จักค่าวอ้าหรือกะโลงมากขึ้น และยังเป็น การอนุรักษ์รักษาค่าวอ้าหรือกะโลงไม่ให้สูญหายไป
2. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนศาสตร์การแต่งค่าวอ้าหรือกะโลง ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง
3. เพื่อรักษารูปแบบและองค์ประกอบของประเพณีสลากย้อมไม่ให้เปลี่ยนแปลงและยังคงเอกลักษณ์แบบดั้งเดิมเอาไว้

เป้าหมาย

พระภิกษุสามเณร นักวิชาการ ปราชญ์ชาวบ้าน ในชุมชนตำบลประดู่ป่า

กิจกรรมการดำเนินงาน

1. จัดนิทรรศการให้ความรู้เรื่องค่าวอ้าหรือกะโลงกับวิถีชีวิตคนของ
2. สาธิตการเขียน แต่ง และการอ้ากะโลง
3. จัดประกวดการอ้ากะโลง

ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ/กิจกรรม

1. ค่าวอ้าหรือกะโลงได้รับการอนุรักษ์รักษาไว้ไม่ให้สูญหายไป

2. เป็นการรักษารูปแบบและองค์ประกอบของประเพณีสลากข้อมไม่ให้เปลี่ยนแปลงไป

3. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมก่อให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง

หน่วยงานรับสนับสนุนและผิชอบ

- เทศบาลตำบลประดู่ป่า

(2.3) กิจกรรมยกย่องผู้สืบทอดวัฒนธรรมดีเด่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อยกย่องเชิดชูผู้ที่เป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์ รักษาและสืบสานประเพณีสลากข้อมในชุมชนตำบลประดู่ป่า

2. เพื่อเป็นการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้เด็กและเยาวชนหันมาให้ความสนใจกับประเพณีสลากข้อม

3. เพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีสลากข้อมแบบดั้งเดิมไม่ให้แปรเปลี่ยนหรือสูญหายไป

เป้าหมาย

หญิงสาวอายุ 20 ปีขึ้นไปที่มีความพร้อมจะทานสลากข้อม

กิจกรรมการดำเนินงาน

1. ประชาสัมพันธ์ให้หญิงสาวอายุ 20 ปีขึ้นไปเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีสลากข้อมโดยการรักษารูปแบบประเพณีแบบดั้งเดิมให้มากที่สุด

2. ให้ทุนสนับสนุนส่วนหนึ่งแก่หญิงสาวที่มีความตั้งใจจะทานสลากข้อมเพื่อเป็นการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจในการร่วมกิจกรรม

3. ประกาศยกย่องเป็นบุคคลตัวอย่างของชุมชน โดยรับมอบเกียรติบัตรเชิดชูจากผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูน

หน่วยงานสนับสนุนและรับผิดชอบ

- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน

- เทศบาลตำบลประดู่ป่า

5.2.3 กิจกรรมเผยแพร่และส่งเสริมความเข้าใจในคุณค่าของประเพณีงานบุญสลาก

ย้อม

เพื่อให้การอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีงานบุญสลากย้อมบรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องมีกิจกรรมอื่นๆ เพื่อการเผยแพร่และส่งเสริมในช่วงเวลาต่างๆ เพื่อให้เกิดสำนึกและความเข้าใจในคุณค่าของประเพณีงานบุญสลากย้อมสำหรับประชาชนและเยาวชน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมและหน่วยงานที่สนับสนุนและรับผิดชอบดำเนินการดังนี้

1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนและเทศบาลตำบลประดู่ป่าช่วยกระตุ้นและสนับสนุนให้สถานศึกษาในตำบลประดู่ป่า จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับประเพณีสลากย้อม วิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวของถ้ำทอดให้เยาวชนได้รับรู้ถึงคุณค่าประเพณีความเป็นมา และพิธีกรรมของประเพณีสลากย้อม เพื่อให้เกิดความตระหนักและรับรู้ถึงคุณค่าของประเพณีในท้องถิ่นของตนเอง

2) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.), สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน (สพป.) นำหลักสูตรท้องถิ่นประเพณีสลากย้อมไปเผยแพร่และใช้ในสถานศึกษาที่สังกัด เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ประเพณีสลากย้อมให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

3) ภาครัฐได้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เทศบาลตำบลประดู่ป่าและชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น การสาธิตการทำต้นสลากย้อม การสาธิตพิธีกรรมและขั้นตอนของประเพณีสลากย้อม สาธิตการอำกะโลง การถ่ายทอดจากครูภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการแต่งคำอำหรือกะโลงที่เกี่ยวกับประเพณีสลากย้อม เพื่อเป็นการอนุรักษ์และรักษารูปแบบของประเพณีสลากย้อมไว้

4) เทศบาลตำบลประดู่ป่า สภาวัฒนธรรมตำบลประดู่ป่าและชุมชนร่วมกันรวบรวมเนื้อเพลงกะโลงที่หลงเหลืออยู่ นำมาแลกเปลี่ยนและแปลเนื้อเพลงให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย ออกเผยแพร่ รวมทั้งจัดนิทรรศการให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการอนุรักษ์และรักษาบทเพลงกะโลงไม่ให้สูญหายไป

5) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน เทศบาลตำบลประดู่ป่า สภาวัฒนธรรมตำบลประดู่ป่า โรงเรียนและชุมชนร่วมกันจัดเก็บข้อมูล รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยของในตำบลประดู่ป่า นำมาเผยแพร่ทางเว็บไซต์และสื่อออนไลน์ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เข้ามาเยี่ยมชมเว็บไซต์ได้แสดงความคิดเห็นบนกระดานข้อความ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนในเชิงวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบัน

6) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนสนับสนุนงบประมาณจัดทำพิพิธภัณฑ์ บ้านแปงแสดงวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยองในชุมชนตำบลประตูป่า เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน

7) เทศบาลตำบลประตูป่าสนับสนุนงบประมาณจัดกิจกรรมอุ้ยส่อนหลาน โดยให้ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีชุมชนวัดประตูป่าได้มีโอกาสถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้เรื่องราววิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวยอง เช่น ประวัติความเป็นมาของสลากย้อม การจัดทำต้นสลากย้อม วิธีการและขั้นตอนการทอานสลากย้อม การอำกะโลง ฯลฯ เพื่อเป็นการป้องกันและรักษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ชาวยองเอาไว้ไม่ให้สูญหาย รวมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มาเรียนรู้และสืบทอด